

ఈ నాటకము నందలి ముఖ్యపాత్రలు

పురుషులు.

ప్రతాపసేనుడు—కథానాయకుడు.

కొండభట్టు—ప్రతాపసేనుని గురువు.

ఉత్తమశీలుడు—వైశ్యుడు.

దుష్టబుద్ధి—మహాపాతకపురపు రాజు.

మహాపాపి, అన్యతవాది—దుష్టబుద్ధి మంత్రిలు.

మహానీచుడు—దుష్టబుద్ధి సేవకుడు.

దొంగ.

1, 2 రాజకుమారులు.

సేవకుడు.

దుర్వానుడు—ఒక ముని.

స్త్రీలు.

కాంతామతి—ప్రతాపసేనుని భార్య, కథానాయిక.

కాంచనమాల—ప్రతాపసేనుని వేళ్య.

రత్నమాల—వేళ్య దాసి.

చంద్రరేఖ—కలింగరాజ పుత్రిక.

కొండలు దాసీలు, మఱికొండలు వేళ్యలు.

వృద్ధులకు నూచన.

లిఖితహాసకముగు నాయనమతిని పొందనివారు

ఈ నాటకమును ప్రదర్శింపఁ గూడదు.

అటుగాక స్వతంత్రిని వారలు నానవ్వుముసకు పాత్రులగుదురు.

వేణుండ్ల,
గుంటూరుజిల్లా.

జి. కోటిశ్వరరావు,
గృంథకర్త

భారతీయసోదకులారా.

“కాంతామతి” నాటక ముక్తమయిదవకూర్పు కూడ వెలసివదని వదిలించుట శింతయు సంతసించుచున్నాడను. యీనాటక మనేక నాటక సంఘములవారు ప్రదర్శించుచుండిరి, అందుకొన్ని సంఘముల వారు “దుర్బుద్ధికిని, రాజకుమారులకు”ను కొన్ని వద్యములుండిన బాగుండునని వలముారులు వ్రాయుచుండిరి, అందుచే వారల యాప్తిల మీజేర్చితిని.

మఱియు “ప్రతాపసేనుడు” సర్వముంగోల్పోయి కాంతారమునకనిసిన నిజకాంత “కాంతామతి” యిన్వేషణము యిదివఱలో విష్కంభమున నుంచితిని, ఆయారంగమును యిప్పుడు “తృతీయాంకము న” తురీయరంగముగ వ్రాసియున్నాడను. ౫ ప్రదర్శకులారంగము నుగూడ ప్రదర్శింతురుగాక యనినాకోర్కె.

ఆంధ్రప్రదేశులెల్లరు ప్రథమ ద్వితీయ తృతీయ ముద్రణ ములందు జాపిసయాడరణ మీచతుర్థముద్రణమునంగూడ జాపెడరు గాక యని యెల్లరఁ బ్రార్థించెదను.

ఇట్లు.

నేజిండ్ల,
1— 3—1926 }

నూడవారు కోటిశ్వరరావు
సంకర్త.

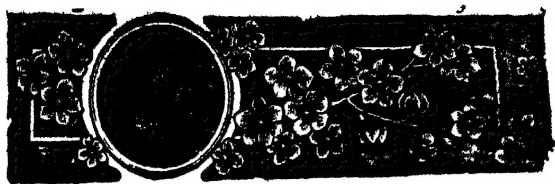

సంపూర్ణ రామాయణము

(గ్రంథకర్త, నామూరు కోటేశ్వరకామగారు.)

ఇందు బ్రహ్మాదిదేవతలు రిక్కనులవలన కాధలువడలేక శ్రీ మహావిష్ణువును పార్థివ శ్రీమహావిష్ణువు దశరథునకు పుత్రుడుగా జనించుట, విశ్వామిత్రుని యాగ సంరక్షణము, శిలయైవశియున్న అహల్యను తన పానరజముచే శాపవిముక్తంజేయుట, హరువిల్లుదునిమి సీతను తెల్లఁజూడుట, తోవలోయెదుర్కొనిన కరశురాముని గర్వభంగము నర్చుట, శైకవరములచే సీతారామలక్ష్మణులు అరణ్యమునకు వెడలుట, దశరథుడు పుత్రప్రేమచే విగతశివుడగుట, కౌసల్య విచారము, శైకతనకుమారుడగు భరతునకు రాజ్యప్రాప్తిగలిగినదని సంశోషము, భరతుడు శైకను మాపించి, చిత్రకూటవర్వతారణ్యముననున్న సీతారామలక్ష్మణులను రాజ్యమునకు వచ్చి కట్టాభిషిక్తుడవుగఁజేయుట, కట్టాభిషేకముచేయుమని తన పాదుకలను భుతునకొసంగుట, పాదుకాకట్టాభిషేకము, శూర్పణఖ ముక్కుచెవులుకోయుటచే రావణాసురుని తెలింగింప రావణుడు కోపోద్దిహితుడై మూరీచుగ మాయలేడిగా బాపి సన్యాసివేషమున సీతనవహించుట, రామలక్ష్మణులు సీతంగానక చింతిల్లుట, సుగ్రీవ సఖ్యమున సీతజాడను తెలిసికొనుట, వాచిసంహారము, హనుమంతుడు లంకంబివేళించి సీతంగంచి అక్షయునిజంటి వనమువిధ్వంసము జేయుట, రావణుడు మండిపడి తోకకులగ్నిదగుల్పమనియాజ్ఞనియ అయగ్నితోనే లంకాపురి దహింపజేయుట, అంగద రాయభారము నిష్ఫలంబగుట, రామలక్ష్మణ సుగ్రీవ హనుమంత జాంబవంతాదులతో సముద్రమున సేతువుగట్టి లంకంబివేళించుట, ఇంద్రజిత్తువధ, లక్ష్మణమూర్ఖ, హనుమంతుడు సంచరించే లక్ష్మణుని బ్రతికించుట, రామ రావణయుద్ధము, రాముడు రావణుని విగతశివునిజేయుట, సీతలగ్నిప్రవేశము: శ్రీరామకట్టాభిషేకముమొదలగు వంశములతో నలరారుచున్నది. చక్కని పాటలుగలవు. తెలస్వల్పము. ఫలమధికము. పేరి 1—4—0

వలయువారు కందుల గోవిందం జనరల్ బుక్కు డిపో
తెలవాడ, కృష్ణాజిల్లా.

కిర్రు.

కాంతామతి.

వస్త్రావన.

[ప్రవేశము—నటుడు.]

కా. కీరామామణి నల్లు తా నురమునన్ * తెన్నెండగాఁదాల్చి బల్
గారామొప్పగ మావిట్టండముల శ * క్తకేళి రక్షింపుచు
క్రూరాత్ముల్ గడు తుచ్చమానసుల ని * గ్మాలాబుగాఁజేయుచు
జేయఁగాంచిన విష్ణుమూర్తి యిడుతన్ * తెంపారు నైశ్వర్యముల్.
ఇంకను నటి రాకున్నదే? నటి! యిటుగమ్ము.

[ప్రవేశము—నటి]

నాథా! నెలవు?

నటు—నేను నూతనముగాఁ జేయఁబడిన కాంతామతి నాటకము.

బ్రదర్శించవలెనుగదా? నటకులు సిద్ధముగ నుండిరా?

నటి—సిద్ధముగ నేయుండిరి. మనమును తీవ్రపడవలయును.

నటు—చలీ! ఇంక జాగుసేయక నీ గానకళానైపుణ్యము జూపి
యించుకంటె సంతసింపఁజేయుము.

నటి—ఏ ఋతువును గురించి వర్ణింతును?

నటు—బోనిమ్ము. ఋతువువలదు లేమ్ము. ఇప్పుడు రాగల కుంతలదేశ
భీతుండగు వ్యతాపసేరుని యాస్థానమును వర్ణింపుము.

నటి—అర్యా! ఆతని కొక యాస్థానముగలవా? వేళ్ళయగు కాంచన
మాలా లుండై సర్వమును నా వెలయాలి! భారపోసినవానికి
యాస్థానమేద? నేను వర్ణించుటేద? ఈవండితమండలి మ్రొల
వాని నుచ్చరించుదగువా? ఐన నేమనెదరు?

నటు—ఐన వలదు లెమ్ము. ఇట్టుటికే నడురేయి గావచ్చినది. ఇంక
మనము కర్తవ్య మాచరింతము.

నటి—కాంతా! ఇంతకు కవి యెవ్వరు ?

నటు—ఇంకను కవి యెవ్వరైనది యెఱుంగవా? ఓనుగూ.

సీ. వరభిషక్ శాస్త్రాను + భవుడు మృశ్యంజయ

ధార్మికుం డెవ్వని + తాతతాత ?

ఘనకీర్తిసాంధ్యః డ + క్షణముగ నుబ్బయా

ఖ్యాతుఁ డే నుగుఁబి + తాత తండ్రి ?

శాస్త్ర పురాణముల్ + చదివిన మల్లాధి

ధానుడే మాఁసి + తండ్రితుడ్రి ?

ఘన “వైద్యవేత్తయు + కవిపుంగవుడు” వేంక

టకీవుఁ డెవ్వనికిని + పొసఁగు తండ్రి ?

సీ. అట్టి గూడూరు కోటిశ్య + రావ్యాయుండు

ధరణి కాంతామతి చరిత్ర + సరసగతిని

నూతనమ్ముగ రదియించె + ఖ్యాతమీర

పిన్నవాఁడు కెత కెవ్వ + చున్నవాఁడు.

నటి—ఓహూ! మన కోటిశ్యరరావా?

నటు—కొను! కేయసీ! చాలప్రొద్దయినది పొడము రమ్ము.

నటి—చిత్తము.

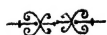
(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

కాంతామతి.

ప్రథమాంకము

ప్రథమరంగము:—కాంచనమాల సౌధము.

[ప్రవేశము:—కాంచనమాల, కొండలు సఖులు]

(అనుబంధము 1)

నేటికి మూడు దినములనుండి నా విటుడగు “వ్రతావ
సేనుడు” రత్నమాల యింటి కేగుచుండెనని వినియుంటిని. ఐన నేమిలే.
ఆతడు నేనన్న ప్రాణముల విడుచునుగదా? నేడైన రాకయుండునా?
వచ్చితోడనే మాకులవృత్తిరీతిగా నాతని నిరాకరించియు, బెడరించి
యుజూచెద. ఆవ్రతావసేనుడు నాపైగల మోహముచే జీవా
త్తైసను దినును. చెక్కుచెట్టులైననుదినును. ఇందునకు సందియములేదు.
అహ! మోహమెంతచెడ్డది? ఎట్టి పురుషసింహుని నైనను వదదాను
నిగఁ జేయునుగదా? ధనాధిపునినైనను సేవకునిగఁ జేయునుగదా? ఈ
వ్రతావసేనున పురుషులను స్త్రీలచేఱికిన కల్పాన్ములవంటివారు. ఇం
దులకేమియు సందియములేదు. సఖులారా! మీరిప్పుడే నందనోద్యా
నమునకుఁ జని విరిసిన వ్రతావసేనులఁ గొనితెండు. ఆలసింపకుడు. వ్ర
తావసేనుడు వచ్చువేళ సమీపించినది. ఇకపాండు. శీఘ్రముగ దిరి
గిరండు.

సఖులు—అమ్మా! పోయెదముగాని బావగారువచ్చిన నెట్లుగా సాచే
రించెదవో? నానికి బుద్ధివచ్చునట్లు సర్పవలయు. మేమి చేసోము
వచ్చెదము.

కాంచ—మౌదిది పోయిరండు.

(సఖులు నిష్క్రమింతురు.)

గీ. వలపులకు బట్టుకొమ్మ మా + వారకాంత
మాయలకు పుట్టినిల్లు, మా + మానిను లిల
రోగమాలకెల్ల మూలంబు + గోకులంబు
యిట్టి మమ్ములఁజేవట్టి + యేగలరె ?

మఱియు,

గీ. భవగుని విరాకరించెడి + భనికునైన
సర్వవిద్యలు నేర్చిన + సరసునైన
మూఁడురోజుల మురిపెంపు + ముద్దుజూపి
సర్వమును నున్న జేయజే + సానిపొంకు.

ఇంక నేజెప్పఁ బనిలేదు. మావేశ్యలఁగూర్చి ఇదివఱకే యనేక వాటకము
లాడుచుండిరి. ఇదిను మావేశ్యలు బహు మాయలమారులు. కవట
చేసేమధారులు. అస్మతవాదులు. వేయేల? సర్వము లోకులకే
దెలియు. ఇంక రూపలావణ్యములన్న మిసమిసలాడెడి మేడివండువలె
నైవసూదులచేతను, కన్నునైగలచేతను, లేనిబోని వేషభాషల చేతను
విటులను గోఁబఱచుకొను వృజ్ఞ సర్వరక్షకుండగువాళగవంతుఁడు మా
కులమున కొనంగను. (లోనకుఁజూచి) ఎవ్వరో వచ్చుచున్నట్లున్నది.
వృతావసేనుడవా? ఆ! ఆతఁడే, నేనింక కోవదృష్టిదానివలె నిండు
శయనించెద.

(అని నేలపై మునుఁగుతో శయనించును.)

[ప్రవేశము:—ప్రతాపసేనుడు అలంకృతుడై]

నాముద్దులగుమ్మ, నావలపులకలికి, నామనోహరి, కాంచన
మాల, ఏది? కాన్పించకున్నదే? కాంచనమాలా! కాంచనమాలా!
(కిందఁజూచి) ఓచూ! ఏల యిట్లు భూశయ్యపై శయనించియున్నది?
కారణమేమైయుండును? నాపై కోవగించి యిట్లానర్పియుండెనా?
(దగ్గరజేరి) ప్రియకాంతా! కాంచనమాలా!

(అనుబంధము 2)

కాంచ—(దిగ్గునలేచి) ఎవరునీవు? నాసాధమునకు రాగతమేమి?
ఆవలకుంబొమ్ము.

ప్రతా—కాంచనమాలా! ఏమిది? యిట్లు బల్కెదవు? నే ప్రతాప
సేనుడఁగానా? చూడు.

కాంచ—నీవు ప్రతాపసేనుడవైన నాజేమిలే. పొమ్ము. నేటికిమూఁ
డుదినములనుండి లేని కాంచనమాల నేడుకావలసి వచ్చినదా?
చాలు. చాలు. నీకథయంతయుఁ దెలిసినది.

ప్రతా—ఏమిది? జేయిసీ! కాంచనమాలా! నేడేమోవింతగఁ
బల్కుచుంటివి?

కాంచ—ఓను! అంతయు వింతగ నేయుండును. రత్నమాలతో
స్నేహముఁజూడ వింతగ నుండదా?

ప్రతా—రత్నమాల! ఎవ్వరు? స్నేహము ఎవరుజేసిరి?

కాంచ—ఎవ్వరోయననేల? నేటికి మూఁడుదినములనుండియు రత్న
మాలలోలుఁడవైయుండుటెఱుంగమా! పిల్లికనుమూసి పాలు
ద్రోవుచుండుట యెల్లవారు జూచుచు నేయుండురు, ఇంకనాతో
డ న్నితరుగావలసినదేమిలే? పొమ్ము, రత్నమాలయేనీకాంత.

వ్రతా—ప్రాణిపీయా! చెప్పెద వినుము. నేటికి మూడుదినములనుండియు నీకడకు రాకుండుటచే నీకిట్టియూహ కల్గినది. కలిగిన కల్గవచ్చుగాక. నాగురువుగారు వచ్చియుండుటచే నాకు రావలనుగాదు. ఇందులకు వేఱుగ నెంచకుము.

కాంచ—రావలను బడని కార్యమేమిజేయుచుంటివి ?

వ్రతా—కొన్ని విషయములు మాటలాడవలసి ముచ్చటించుచుంటిమి.

కాంచ—ఏమివిషయములఁ గూర్చి ? నన్నుఁగూర్చియేనా ?

వ్రతా—కాదు. కాదు. రాజ్యాంగమునుగూర్చి ముచ్చటించుచుంటిమిఁ నీవిషయ ముచ్చట యేల దేవలయు ?

కాంచ—నావిషయమై యేమియు ముచ్చటించలేదా? ఇం దసత్యము బల్కితివి?

వ్రతా—కాదు గాని నీవిట్లుండఁ బాడిగాదు. “వివాహ మొనర్చుకొనుము” అనివల్కినాఁడు.

కాంచ—అందుల కేమని మారు బల్కితివి?

వ్రతా—నాకు వివాహమెందుకు? వలదని బల్కితిని.

కాంచ—నిజముగ నట్లుపల్కితివా ? కల్ల. నమ్మజాల.

వ్రతా—ప్రేయసీ! ఇంకను నాయందు నీకు నమ్మకము కల్గలేదుగదా?

చ. కలిక ! మితారి నామతిని † గన్గొనవైతివినిన్ను బాసి నే

నిలువగ నేర్తునే? ఊహము † నిక్కము పెండిలియాడ నింక నిన్

గలసియు సర్వసౌఖ్యముల † గాంచెదనంచుఁ దలంచుచుంటినో

జలజదళాయతాక్షి ! విను † సౌఖ్యము స్వర్గము నీవె నా కెలన్.

రమణీమణి! నీకన్న నాకెక్కుడు గల వస్తువు నెందుఁబాదినను గాన్పించు

వదయ్యె నిన్ను జూడని నిముష మొక యుగముగనుండును. అట్టినిను

బాసి నేఁబ్రతుకఁ గలనా?

కాండ—ఏటికెబల్లెవవు ? ఇది నిక్కమా ? ఓకటి చెల్వెదవినుము.
ఓ, కాముకులైనవారు తమ + కార్యము దీరినయంత చాని న

మోమును జూడకుందురను + ముందటినుద్దులు మేమెఱుంగమే ?
ప్రతా—

కామిని ! యేలయిట్లనెను ? + కాముకులెల్లరు నట్టజేతురా?
స్వామియెఱుంగు నామతము + భావమునందున వేరుసేయకే.
ప్రాణేశ్వరీ ! నీరూపమే నాకానందము. వరమానందము. బ్రహ్మ
నందము. నీకన్న నాకెక్కుడు లోకమెయ్యది ? సర్వకాలసర్వావస్థల
యందును నిన్నుదక్క నన్యస్త్రీని బ్రేమించియు, దలంచియు నెఱుం
గను. ఇంకముందు దలంచను. ఈమాట నమ్ముము.

(తెరలో) మహారాజా ! సలామ్.

ప్రతా—సేవకా ! రమ్ము.

(ప్రవేశము సేవకుడు)

సేవ—మహారాజా ! సలామ్.

ప్రతా—ఏమిరా విశేషములు ?

సేవ—క్యాబీనైమహారాజ్. నిన్నవొచ్చివుండలేద ఓబుధీబులారానై.

ప్రతా—నిన్న వచ్చియుండిన 'దేవ్వరురా? (అని ఆలోచనఁ జేయును.)

సేవ—తెల్పింది నైమహారాజ్. మోటాలగిడి వకడో-ఆయానీ బుధీ

ఉన్.ఆయాను బరార్ని ఆవ్ ఉతో.

ప్రతా—రాకొఅతై ఇప్పుడు వచ్చువారెవ్వరు? సేవకా! ఎవ్వరు తెలి
యకుండఁ జెప్పెదవు.

సేవ—మాలుంనై క్యా. అది అది కాండ కాండ క్యాకీ అలానీ అంకు

కల్ ఆయానీ బుధీ, ఉను ఆయా. అజ్ మాలుంనై.

ప్రతా—ఓహూ ! గురువుగారగు కాండభట్టుగారా ?

సేవ—అ ఉన్ గురు కొండభట్టు.

కాంచ—సేవకా! గురు వైననేమి లావా? యిప్పుడు వచ్చుటకు వల
నుగాదని చెల్పుము. పొమ్ము.

సేవ—తైరో తుంకు బులాయనీ, క్యా మహారాజ్! అతానీ?

ప్రతా—సేవకా! నేనిదేవచ్చెద. నీవు గురువుగారికడకుఁబని వారికి వల,
యి సామగ్రిలనిచ్చి నానిలయమందే యుండునట్లుఁ జేయుము.

సేవ—అచ్చా! (తనలో) కాంచనమాలా నైతాన్ వైసాకరే? అబ్
హం క్యాదిస్తా? ముందు వుండది ముసళ్ళవండ్ల, అచిక్యావై
(అని నిష్క్రమించును.)

ప్రతా—మనోహరీ! కాండభట్టుగారు వచ్చియుండిరి. నే నింక వారి
దర్శింపఁబోవలెను. సెలవా? ఇప్పుడే వచ్చెదను?

కాంచ—ఏమి గురువు, నాకన్న నెక్కుడగునా?

ప్రతా—ఎక్కుడైనను గాకున్నను కులగురువుగదా? దర్శింపకుండు
టెట్లు?

కాంచ—నీ విప్పుడు పోవలదు.

ప్రతా—పోయిననేమి? ఒక్కనిముషములో వచ్చెదనుగదా? ఏమం
దువు?

కాంచ—అట్లయిన నేను రెండుసంగతులఁగోరెద ననియిచ్చెదనని
యానఁజెట్టిపొమ్ము.

ప్రతా—నీకేవళనైన నడ్లుజెప్పియుంటినా? సర్వవ్యవహారములయం
దును నిన్నే ప్రధానమానిసిగ నెంచితినే?

కాంచ—అట్లుగాదు. నీగురువెంతబోధించినను వివాహముసంగీకరిం
చకుము, నీ వట్లాసర్పిరివేసి నే ప్రాణహరిత్యాగము జేసికొని
యెద.

ప్రతా—(వట్టుకొని) అ. ఎంతమాట అట్లులఁ జేయకుము, నీయా
జ్ఞమిరువాడనా? నీవు వలదన్న వివాహ మెలఁజేసికొందును?

కాంచ—రెండవది నీకుగల రాజ్యములోని సర్వాధికారము నా కొసంగవలయు.

ప్రతా—అట్లనే యొసంగతి గైకొనుము.

కాంచ—అది మాటలతోగాదు. క్రియలతోగావలయును.

ప్రతా—ఐన నేమందువు?

కాంచ—నీ వేలియుంగర మిట్టిక్కు.

ప్రతా—ఇదిగో గైకొనుము. (అని యిచ్చును.)

కాంచ—అప్పుడే అయినదా? నీకు నేను రాజును. నాయాజ్ఞామీరక నీవు నడచుకొనవలయును. ఇందులకు సమ్మతించువా?

ప్రతా—ప్రాణిప్రీయా! నీయాజ్ఞకు మాగుజల్కునునా? నీ వెట్లాన ర్పమన్న నట్లనే యాచరించెద, ఇందులకు సందియము లేదు, సెలవా? నిముసములో మరలివచ్చెద.

కాంచ—నేడెప్పినది మరచెదవా?

ప్రతా—ఏమది?

కాంచ—వివాహము వలదని,

ప్రతా—నీయాజ్ఞోల్లంఘన మొనర్చి వివాహ మొనర్చుకొందునా? వివాహ మొనర్చుకొన్నను ఇంకెకన్న నెక్కుడు సౌఖ్యము గలదా?

[ప్రవేశము సేవకుడు]

సేవ—మహారాజ్! సలామ్.

ప్రతా—ఏమిరా! మరల వచ్చితివి?

సేవ—ఈన్ బులారా హై మహారాజ్!

కాంచ—సేవకా! ఆయన ఎందులకు వచ్చినాడు?

సేవ—అంకు క్యామాయిం. ఆయాతో ఆతా నైహితో నైహి ఫి బాకో బుధీకు అంతాసెప్తాం, అమార ఖజాన క్యాజాతే?

ప్రతా—సేవకా! రమ్ము పోదము. (నిష్క్రమించును)

కాంచ—(ఒకవైపునకు) (నిష్క్రమించును.)

సేవ—కాంచగమాలా మాటల్నియిది ఖజానా అంతా ఖరచుపెట్టి
 ఘేల్తావై. అబ్ మాటలు. ఇంతయింత పెద్దరాజుల్కినూసి
 ఉండాలేదు మాయామాటల్ సెప్తే మాకిలెల్వదు ఏం?
 అంకుక్కా, దనరూపీ ధర్మేవాలాకు బడా యిశ్వరణమెందుకు.
 కాంచగమాలా ఘోళ్లే అయ్యగార్కి బుట్టలోపెట్టింది. అంకు
 సాట్టిమాటలు. కాంచన్మాలా మీదనుమ్మపడ ఉన్
 ముక్కు ఆకోణాకో బులానేకా మర్జాతుంరేప్తై. మారాజు
 యింక ఉంటాడువం. కాంచన్మాలాయేసిన ధంకావలాన్
 రాజుకొంక ఖలాన్.

(నిష్క్రమించును)

ద్వితీయరంగము; వృతావసేనుని యాస్థానము.

[వృవేశము: వృతావసేనుడు కొండభట్టు]

వృతా—అచార్య! ఏలమీకీకట్టుదల? మీరెన్ని చెప్పినను నామన
 మునకెక్కవు. ఎందుకిట్లు బోధించెదరు?

కొండ—వృతావసేనా! వేశ్యకాంత నీకు శాశ్వతమా? సరివారు
 విన్నవగుబాటుగాదా? కులమున కవకీర్తిరాదా? యశము
 పోదా? వివాహంబొనర్చుకొమ్మని నిక్కచ్చిగఁబెట్టుటవాదా?
 చాలు చాలు నీనెడగులు వివాహంబొనర్చుకొనుము.

(అనుబంధము ౩.)

వృతా—గురువరా! వేశ్యనుంచుకొనుటలేదా? ఈ పుడమిపై నెండ
 తెండలు వేశ్యలోలురైయుండలేదు? నీవుమాత్రము నంగ
 నాచివా?

చం. తలయును గడ్డమున్నరిసి * కాఁసిరితిగ నేటికుంటి ఏ
 వలబలమున్న యత్తరి విటానభివృత్తివహించలేదే? యా

జలజదళాత్మల గలసి + సౌఖ్యగతి జరియించలేదే? నే-
బొలఁతని కాంచనామణిని + బొంది నుఖించగ యోర్వవైతివా?
చాలుచాలు యిట్టిప్రసంగములు నాకడజెప్పకుడు. ఇంక నేనిను వాడ
గాను.

కాండ—(తనలో) ఓహూ! తొండముదిరి యానరవిల్లియైనదే. నేను
నీతులుదెల్పు నన్నేనిరాకరించుచున్నవాడు. ఇంక నితరులు
దెల్పిన నీతడు వినునా? (ప్ర) ప్రతాపసేనా! కాంతిండుము.
ఇంక నొక్కటిదెల్పెద మనమున యోజించుకొనుము.

ఆ. వారకాంతఃగూడ + వైభవంబేనని

దలఁచుచుంటివీవు + ధరణిలోన

దుర్యశంబు గల్లు + నోయని యోచన

బాడమదయ్యె నీకు + బుద్ధిలోన;

ప్రతా—అయ్యా! వినుడు. ఆకాంచనమాల మాటయే నాకు జేవా
క్షరంబు, దానియాజ్ఞయే నాకుజీవనము గాని దానియనుమతి
తీలేక వివాహంబొనర్చుకొనజాలను తమింపుడు.

కాండ—ఓయ్యాపిచ్చివాడా; వేశ్యమాటనిని వివాహంబొనర్చుకొనని
పెట్టవా డీలోకమునగలదా? వివాహం బొనర్చుకొనగదా?
పుత్రపౌత్రాదులుగల్గుట? దానివలనగదా మాశాభివృద్ధి?
దానివలననేగదా సర్వసౌఖ్యములు? దానివలనగాయతశక్తి
ద్విక నలుదిక్కులఁ బ్రకాశించుట? నీసరిరాజులువిన్న నీయెడ
గౌరవముండునా? ప్రజలకు ప్రభుభక్తియుండునా? జన్మంబు
నకుమానాభిమానంబు లుండవలదా? కీర్త్యవకీర్తులు వలచం
వలదా?

ప్రతా—గురువరా!

ఉ. మానముషోపుగాక యభి + మానధనంబుగంటుగాక; నా
ప్రాణముపొపుగాక మరి + ప్రాణవమంతయు వీడుగాక నా

భానుడు త్రోవఁజోక హిమః భానుడు వేడిమిబూసుగాక నా
మానినిచేందువీడు తనుః మాట నసత్యము వేయినటికి,
కావున కాంచనమాలతో నేనిక వివాహమాడనని బాసయొనర్పి
నాడ. అట్టివాడ నేనెట్లుగా వివాహమాడుదును? మరియు, కాంచన
మాల యెట్లు జెప్పిన యట్లువినవలసియున్నది. కాని అన్యధాచరించ
వలనుటదదు. నాయుండు దయయుంచి నన్ను వివాహమాడుమని మీరు
నిర్భంధించకుడు.

కొండ—ప్రతాపసేనా! మీదెఱుంగకజరించెదవా? పిన్నపెద్దలనిగు
రైఱుంగక సంచరించువానికి గౌరవముండునా? గురువునగునా
యాజ్ఞఁగూడ నిరాకరించెదవా? నీమేలుకొఱకై యంతగజెప్పు
చుంటినిగాని, వినకున్న నెవరుజెప్పెదరు? నీకన్నధనాధిపులే
వేశ్యాలోలురై నిలువనీడలేకయుఁ గుడువకూడులేకయుతుడకు
సన్యాసులై జెరలాడుచుండిరి. కామాంధకారము కన్నుల
గప్పుటచే నేమియుండెలియక వెలకాంతమాయకులోనై
కలుకుచుంటివి. ఇప్పటికైనను దెలివితెచ్చుకొనుము. కులగా
రవము నిల్పుకొనుము. ప్రతాపసేనా! ఈరహ్యమువినుము.

డి. “ఎవ్వడు మీదెఱుంగక య ధేచ్చ నువైకరతింజరింపగా
నవ్వల వంశహని వ్రీతః హని యశోధనహని పుట్టు నా
నవ్వెడ గమ్యునవ్యవశుః వయ్యవివేకి చెడుఁ జగంబునఁ
నవ్వగబాలు రౌరవముః సంజడబాలును నిండపాలునై”

అను మూర్ఖోక్తి నించుకంత మనమునఁ దలబోయుము.

ప్రతా—అచార్య! మీపట్టుదల విడువరా?

కొండ—గురువునగు నాయాజ్ఞమిరిజరించెదవా?

ప్రతా—గురువరా! ఇందులకేమిసేయమనెదరు? నాకాంచనమాల
నువీడఁజాల.

కొండ—పోనీ, వీడకున్ననుపరియె. వివాహమునర్చుకొని పిమ్మట
వేశ్యనుంచుకొనుము.

వృత—అట్లైన సంగీకరించెద.

కొండ—మంచిది. కానీ సంతోషమైనది.

వృత—కాని, వివాహమునకు మూత్రము నేనురాను.

కొండ—నీపురాకున్న యింక వివాహమెవ్వరికొనర్పవలయు ?

వృత—ఈభిక్షమునకు.

కొండ—ఇట్లునర్చిన జగము మెచ్చునా?

వృత—మెచ్చిననేమి, మెచ్చకున్న నేమి? నాకుఁ దడవగుచున్నది.
ఇదె వెళ్ళెద. (అని పోవోవ కొండభట్టు అడ్డగించి)

కొండ—వత్సా! వృతాపసేనా! ఏమిజెప్పితివి?

వృత—చప్పినదియేమి సర్వమున కీభిక్షమే ?

కొండ—మంచిది. అట్లనేయినట్టె.

వృత—అచార్య! మీరు కయనముగండు. మంత్రితే భిక్షమును
బంపెద. (నిష్క్రమించుచు)

కొండ—కౌరా! ఏమీ వేశ్యలమాయ? ఏమియు నెఱుంగని యీవృ
తాపసేనుని యెంతకామాతురునిగ జేసెను. కౌను. స్త్రీలవలన
గదా లోకమంతయుమోసపోవుటలు? అందువారాంగనయన్న
వేరుగ జెప్పవలయునా?

గీ. దర్శనముఁ జేయ నెమ్మది + తత్తరిల్లు
స్వర్ణనమ్మున సంపదలే + సమసిపోవు
గాన వేశ్యలతో పొందు + మానుడనుచు
వేడుచుంటిని యువకుల + వేయిగతుల.

అయ్యలారా! వేశ్యలన్న గుర్తెఱిగి సంచరింపుడు. ధనతను
మదాంధరచే విఱివీగకుండు, (నిష్క్రమించును. యవనిక జూచును.)

తృతీయరంగము:— కాంచనమాల సాధము.

[ప్రవేశము: వ్రతావసేనుడు] (అసీనుడై) [కాంచనమాల]

కాంచ—ప్రాణేశ్వరా! నమ్మింది మీసముఁ జేసితివే ?

వ్రతా—నీశేమియు లోటులేదు. భీతి జెంగకుము, ప్రేయసీ ! నాకు
నీయెడఁగల సంతసమునకు మితిలేకయుండునుగాదా? లభించిన
వారాంగవలపాండే లభించవలెను.

కాంచ—ప్రాణేశ్వరా ! నేడు సృత్యగానములచే కొంతకాలము గడు
పుదునా ?

వ్రతా—నీయిష్టమగునట్లానర్పము.

కాంచ—రత్నమాలా ! ఏమిచేయుచుంటివి ?

(తెరగొ) ఏమియు లేదు.

కాంచ—మీరెల్లరు నలంకృతులై తీవ్రముగరండు.

[ప్రవేశము: కొండరువేశ్యలు] (అలంకృతులై యిరువైపులనుండి.)

కాంచ—సఖులారా ! నేడు మీరాబావగా రాసందించునట్లు సృత్య
గానాదు లొనర్పవలయు.

వేశ్య—(అట్లుఁ జేయుచు) (అనుబంధము 4)

వ్రతా—(సంతసమున)

చ. కలికిమిటారి ! వహ్వారి ! చొ + కాటపు నాటలపాటలన్ నుధాన్

జలికితో, తద్రసంబునకు + శేముషి సంతసవార్ధిచేలె ని

య్యలఁగల మోడులంజపురు + లెట్టువహించెనొ జాడుమీ సభా

స్థలి జనులెల్ల, తాళిలల + చండముగాఁ గనుటట్టి రిత్తరిగ.

(దగ్గరకుఁ జేర్చుకొని ముద్దిడుకొని) పీయకాంతా! నిక్కముగ

నీదమరలోకమున దేవవేశ్యవై జనింపవలసినదానవు, నాపూర్వపుణ్య

వయః పరి పాకముచే నన్నుద్ధరించ నీలోకమున జన్మించితివి. ఆహా !

నేనంతకృతార్థుడ, ఎంతధన్యుడ, ఎంతపుణ్యుడ, నాకుజన్మించుచున్న

యానందమునకు నీవుగదా మూలంబవు? ప్రియా! నాయానందమును భరింపఁజాల. సఖులారా! మీరింక పొందు, మీకువలయు పారి తోషికము లొసంగెద లెందు.

[వేశ్యలు కృమముగా నృత్యముఁ జేయుచునే నిష్క్రమింతురు.]

కాంచ—ప్రీతిప్రియా! నృత్యగీతాదశేమైన రుదించినవా ?

ప్రీతి—రుదించినవా యని అల్పనేల? రుదించుటయగాదు. అందలి రసమును గోలితిని. దాక్షిణ్యమరందేక్షుఖండశర్కరలకన్నఁ నెక్కుడు రుచ్యమై మనమున కానందమొసగెను గాని యింక మనము లోనికి పోవుదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

[ప్రవేశము: సేవకుడు. కాంతామతి చిత్రివటముతో]

మహారాజ్. అందఱకు ఆనా?

(తెరలో) ఎవడురా? ఆచటనే యుండుము.

[ప్రవేశము: కాంచనమాల.]

ఓరీ ! నీ కేమియు వనిపాటలు లేవా? ఏమివచ్చితివి ? శిష్యు !

మంగఁ దెల్పుము.

సేవ—అరె మహారాజ్ కు బులావ్. జా. తుంకు బులాయానీ.

కాంచ—ఓరీ ! మీరాజెవరో ఎఱుంగుదువా! నే నే.

సేవ—కాంతామతి అమ్మోడు ఆయంక నే బోల్. జా.

కాంచ—సేవకా ! కాంతామతి యెవ్వరు. ఆచిత్రివట మామెదేనా? ఏదీ చూరము.

సేవ—మహారాజ్ జోరు. మాటునీక్యా. (తెరలో) తుమార్ మూమే మాటి ఫడేలేవ్. ఏదెఖాలమ్మోడ్. (అని చిత్రివటమిచ్చును)

కాంచ—అహా ! ఏమి యీమె యందచందములు? భువన మోహిని యన నీమోకే చెల్లును. ఈరెడు యీమె నుండరవదనార విందముఁ దిలపించిన ఇంక నాపై భ్రాంతివడునా ? అక్కటా!

నాగతి యెయ్యది ? సేవకా! నేను దెల్పెదనులే పొమ్ము.
సేవ—ఎక్కడపోవాలమేం. జాకోలోలేదే. నైతో అందర్నూమై
జాతా.

కాంచ—సేవకా! నీవిచ్చటనే యుండుము. (పటముఁజూచి) ఔరా !
ఏమి యీ యామెయాకృతి. ఈవటము నిల్లేగైకొని యాతనిఁజూ
పిన నాకు శుభముగల్గదు. ఈవటమునఁగల కాంతామతి నే
త్రమునకు నున్నపుచుక్కనిడి విరూపినిగఁజేసి చూపి “ అడక
యాడక సంఘరాలిని పెండ్లియాడితివా ?” యని పేళనఁ
జేసెదగాక.

[నిష్క్రమించి ప్రతాపసేనునితో పునఃప్రవేశము.]

ప్రతా—ఔరా! గురుఁడెంత క్రూరచిత్తుడు ?

గీ. వలదు వలదన్న కృత్రిమఁ + నాకృములను .

నాడి, యిటుచేసె గురుడిదే + యంధురాలి

యేమిజేసిన గసిదీరు + నివృదతని

క్రూరచిత్తుడు ! మూర్ఖుడు ! + గురుఁడువాఁడె.

ప్రియకాంతా ! వాని నేమి చేయుమనదవు ? వలదన్న బలి
మిని పెండిలిజేసినాడు. చేసెనుపో. అంధురాలినా జేయుట. ఈ
యంధురాలిని గురువుకు ఏమిసేయుమనదవు ?

కాంచ—ఏమియు వలదులెండు; శాంతించుడు.

ప్రతా—శాంతి ? ఇంకెక్కడి దాశాంతి.

కాంచ—పోనిండు. కాంతామతి రాచబిడ్డగుటచే నామెను గౌరవ
ముగ కారాగృహమందుంచుడు. గురువగు కొండభట్టునకుముం
డఁముగావించి ఖరముపై నెక్కించి యాత్మవముఁ జేసి దేశభ్ర
ష్టునిగఁజేయుడు.

ప్రతా—మించిది. సేవకా! నీవు సర్వరమణుని కాంతామతిని కారా
గృహమందుంచుము గురువును జేశభిష్టునిగఁ జేయుము?
పొమ్ము.

సేవ—మహారాజ్! మాకీ తెల్పిందిలేదు.

కాంచ—ఏమి తెలియలేదా? కాంతామతిని మొదట కొట్టోబెట్టు
మని చెప్పినారు, పిమ్మట గురువును తల గొరిగించి గాడిదపై
నెక్కించి యూరేగించి పెళ్ళిగొట్టుమని చెప్పినారు. ఇప్పుడు
తెలిసినదా?

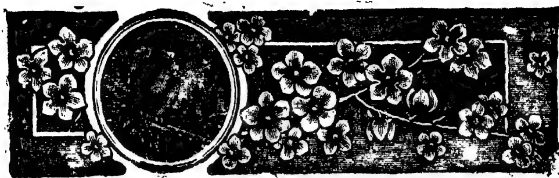
సేవ—ఆ, (తలయూపుచు) మాకీయిప్పుడు తెలుస్తాయేం. ముందుం
డది ముసల్ల వండ్ల ఆచిక్యమై, మహారాజ్! క్యాహుకుం?

ప్రతా—ఏమిరా! కాంచనమాల చెప్పియుండలేదా? అట్లేయిన
య్యము.

(అని యిరువురు లోనకుఁ జొరవడురు.)

సేవ—కాంతామతి అమ్మొడ్డి భోజనకష్టంతయూ. హాయ్, అల్లా!
కాంచనమాలా సైరా! కానీ యూరే? మహారాజ్
హుకుం సెయ్యల వొద్దు. మల్లీమేం కాంచనమాలా మాట
ల్కియిని పెళ్ళాంగుడ్డిది అంటానెవ్వు. కాంతామతి అమ్మొ
డుకాల్కింది మట్టివస్తందియేం కంచిన మాధవ్ ఛోద్ ఛోళ్ల,
(నిష్క్రమించును యవనికిబారును.)

శ్రీరస్తు.

కాంతామతి.

ద్వితీయాంకము

వర్ధమరంగము కారాగృహము.

[ప్రవేశము: కాంతామతి కారాగృహములో]

(అనుబంధము ౧.)

హా! దైవమా! నేనేమి కుపకాధ మొనర్పితిని? నన్నిట్టి కారాగృహమందు నిర్బంధింపనేల? వరిణయమైనదాది నేటివఱకును నామోమైనజాడలేదే? పోనిమ్ము. నాథా! నేనదరాధినైనపుట్టినింటికి బంపరాదా? లేకున్న నెందైన వేరుగనుంచరాదా? తామొనర్పు కార్యముల కేమైన నడ్డుకొంటినా? వేశ్యాలోలురై, అగ్నిసాక్షిగ వివాహమాడిన నమ్మఁ గన్నులనైనఁ జాడక నిష్కారణముగ కఠిన శిక్ష విధించితిరే? అయ్యో! నేనెంతసాపురాలను? ఓ కాంచనమాలా! నీవెంతపూజ్యురాలవు? సీతైన నాయెడద యరాదా? అయ్యో! ప్రాణ కాంతుడే యిట్టి ఘోరకార్యమునకుఁ బాల్పడ వేశ్యాంగనవగు నీకుమాత్రమేల కనికరము గల్గును? అక్కటా పూజ్యుండును, పితృ సమానుఁడును, కులగురువును నగు కొండభట్టుగారికిఁ కూడ

నట్టిచెట్ట సంభవించినది? అయ్యో! నాగ్రహచారమా?

సీ. తెలకాంత నటుగూడ + కులకాంతనిటువీడ

యశమనిదోచెనా? + వస్తుమతీశ!

కులగౌరవంబెల్ల + బలుచనా సంచని

మదిలో దలంపవా? + మనుజనాథ!

సాటివారలు విన్న + జాకజాతు ర్భటంచు:

దలపోయకుంటివా? + ధన్యమూర్తి!

బంధుమిత్రులమాట + పాటించవైతి వ

య్యదిగాక తప్పగా + నరసింహయ్య!

గీ. ఏమి యశరాధ మొనరించి + తిప్పడేను

మదికి నుంతైన దోచదో + మాన్యచరిత!

తప్పలున్నను మన్నించ + దగును నన్ను

రక్షణముఁ జేయవేడెద + రాజమూర్తి!

అయ్యో! కొరనోములు నోచి యెక్కుడు ఫలమురమ్మన్న
వచ్చునా? నాయంటిపాపురాలు బ్రదికి బుట్టినింటికి మెట్టినింటి
కిని నవయశముఁ దెచ్చటకన్నఁ జచ్చటమేలుగదా? హా!
ప్రాణిప్రీయా! ప్రతాపసేనరాజేంద్రా! నన్నేలయిట్లునిర్బం
ధించెదవు? నాకడ నేరమున్న మీ ఖడ్గముచే ద్రుంహరాదా?
మీకు సౌఖ్యమును, నాకు స్వర్గమును గల్గుగాదా?

[ప్రవేశము; సేవకుడు.]

అమ్మోడో రోతే రోతే, హైలో క్యాకర్లా? మహారాజ్ హు
కుం. అమ్మా! క్యాకరై. కైకురోతే. రోనెకో. ఇదిభాచారం
కాంతా—సేవకా! నే నేమి యశరాధ మొనరించితిని? అన్నా!
నీనాకాంచనమాలకడకీగి యిట్లుబల్కుము. “అమ్మాకాంచ
నమాలా! నాయెడ దయయుంచి ప్రాణేశ్వరునకుఁ జెప్పి
నానిష్పంధవిమోచనము గావింపుము తల్లి! నీకునేను సేన

కావ్యుని కేసెద నీమేలు మరువజాల. నాయాభరణము
లన్నియు నొసంగెద ననిదెల్పుము. పిమ్మట ఆమె దయ
యొట్టుండునో?

సేవ—అమ్మా! వైసాబోలేనో మహారాజ్ ఫిర్ క్యా కండన సెప్తా
హో, మైజాతానీ ఫలామకర్త.

కాంతా—అమ్మా! నీకీచంద్రేశ్వరమొసంగెద, మహారాజు వినకుండగ
రహస్యముగ నాకాంచనమాలతో “మిగుల దుఃఖించుచు
నిట్లు బల్కుచునె” నని నుడువుమా. తండ్రి! నీకుచక్కారమొ
సరించెద

సేవ—ఓహూధర్ చోద్ కంచక ఫిర్ ఓబాతానుంతా. మహోఫిర్
మహారాజ్ బోల్తానీ? పిచ్చిఅమ్మా? ఎక్కడమాటల్ సెప్తా
వును కాంచకమాలాఅంటే నీకీతెల్పుదు. కొంతల్ కొంతల్
మింగియేస్తాది.

కాంతా—అమ్మా! అయిన బోయరమ్మ. నాప్రాప్తమెట్లుండునో?
యిదిగో! చంద్రేశ్వరముఁ గైకొనుము. (అసియిచ్చును)

సేవ—(శ్వరముఁదీసికొని) అచ్చాజాతేలేవ్ అమ్మా! (బోవుచు) మం
చిహారం మాకీచిక్కిందిఅండీ. ఇట్టాసిక్కాల మాకీ లేక్ బోతె
వదిహాసాల్ జీతంమీద పెల్లామిక్కి బిడ్డకీ ఎట్టాబతికి చ్చాల
మల్లిమేం. (నిష్క్రమించును.)

కాంతా—అమ్మో! దైవమా! తుదకు నాగతి యెట్లయినది. నాప్రాణ
కాంతునిఁ గనులారఁగని యెఱుంగకుండగ నే యిన్నియొగ
చాట్లఁ బెట్టితివా? హా! నే నెంతపాపురాలను?

సీ. పతిరూపమునుజూచి + యతిసమ్మదంబుతో

నుండెడి భాగ్యులలు + పండదయ్యె

కాంతు సేవలోనర్పి + ఘనయశంబుదెడి

పున్నెము నాకింక + పుట్టదయ్యె .

నాథునిచెంగట + నామచృతులజూడు

గొరిసకోర్కెచే + కూడదయ్యె

పీయని ముఖముజూది + పీతినుంచగఁజాలు

సంత యదృష్టంబు + సమరదయ్యె

గీ. అక్కటా! యెట్టిపాపినో + యిక్కటులిల

సందుచుంటిని కారాగృ + హంబునందు

మిమ్మనగ నేలనయ్య! నా + బమ్మదేవ

రిట్లు నానొప్పవ్రాసె న + దెట్లుగడతు.

అక్కటా! కాలమా! ఎట్టిమార్పులజేసితివి. లెక్కలేని సఖిజనాటల
గలసి సంతసముగ నుండు నే నీకారాగృహమం జేకాకినై నిద్రాహ
రంబులు లేక దుఃఖించవలసినే? హా నాథా!

(మూర్ఛిల్లును యవనికజారును.)

ద్వితీయరంగము:—కాంచనమాల సాధము.

[ప్రవేశము:—కాంచనమాల, ప్రతాపసేనుడు శయనించి]

(అనుబంధము 6)

కాంచ—ప్రతాపసేనుడు కీర్ణమృతలె నాచే జిక్కినాడు. ఈరా
జ్యమునందును, తనయందును, తనయింటియందును వేయేల?
సర్వ వ్యవహారములయందును సర్వాధికారములనుబొంది యీ
తనిమొక సన్యాసిగఁ జేసి గూర్పుండఁబెట్టితిని. ఇంక నాకేమి
కొరంత? ఈతని ధనమంతయు లాగి నిలువఁజేసితిని. ఈధన
ముచేనా సంతతివారు వదితరములవలె శైత్యవెచ్చఁబెట్టిననుదలు
గదు. అహ! ధనముగడించుమార్గమున్న వేళ్ళలచేకదా?

చ. విటుల గృహంబు జేర్చుకొని + వేయివిధంబుల వేషభాష లం
వలులనుజేసి వైజయిధి + మల్ గనుకర్చి ధనంబు సర్వముగా

జటికలాలాగి నిర్ధనికుఁ యిం దగ జేసియు దుత్తయొక్కటిఁ
దిటవుగఁ జేరికిచ్చిమరి యిచ్చివట్టజూడరే? వేళ్ళకాంతలుగా.
వేళ్ళకాంతలఁగూడి బాగువడిన వాఁ డీలోకములో నెవ్వఁడెను?
మాన్యములమ్మియు, అగ్రహారములమ్మియు, రాజ్యములమ్మియు, గృ
హములమ్మియు, వెలకాంతలకుఁ బెట్టి యెంద టెందఱు సన్యాసులు
గాలేదు?

[అవేళము:—సేవకుడు]

కీర్తన.

“దోనుకు నే దానా—నీకీ దోసంలే జేదొంగదానా!

దైవకటాచ్చం తర్లిబోలాది-ధంచునామీదకానా”
మహారాజ! యెక్కడవుంది? (మీదికి హస్త్యముగబోవును)

కాంచ—టరీ! ఏమిమూడినది. ఇట్లు పైఁబడజూచ్చడవు?

సేవ—నైలే బోలో.

కాంచ—టరీ! రాజుతో నివ్వుడేమి వనిగలినది?

సేవ—నునో కాంతామతి అమ్మాదో భోత కష్టంబోవుంది, జైల్ మె
రోతేనై. నీకీప్యార్థించి “జైల్కినాకీ యిడిపిడ్చు అమ్మా!
నీకీ కాలిక్కుముక్కుతా” అని యేడుస్తావుంది, మహారాజ!

జట్ట బోలోజి, పావం,

కాంచ—కాంతామతి తన పాప్రేక్ష్యరునకుఁ జెప్పి తనకారాగృహ
వాసముఁ దప్పించుమనిప్యార్థించి నమస్కరించినదా? కల్ల.
నమ్మకాల.

సేవ—నై అమ్మా! అంతాసతెం. నీతోడు మట్టితోడు. బోలు బా,
రోతే అమ్మా!

కాంచ—సేవకా! నే నిడివఱకీ ఆయనకు జెప్పియుంటిని. నామాట
విసడయ్యె. నేనేమిచెయుదును? అనేకవిధముల బ్రతిమాలి
గూడ జెప్పితిని.

సేవ—తుమారే బాతా సుంతానీ ? నంగనాచిమర్యా ! బోలోబా.

కాంచ—ఐన మరలఁజెప్పెద. నీ విచ్చటనే యుండుము.

సేవ—అచ్చా, బావ. (ఒకచంపకేశి నిలిచియుండును)

కాంచ—(ప్రతాపసేనునితో) ప్రాణేశ్వరా ! వింటిరా? దుర్మార్గురా
లగు కాంతామతి మిమ్మును నన్నును మిగులనాడిపోయియున్న
దట. మీకు భార్యయగుటచే మిమ్మాడిపోసిన పోయిగాక.
నన్నేల నాడిపోయవలయు? నాకును దానికిని యేమిసంబంధ
మున్నదని? నీ భార్యచే దిట్టించుటకా నన్ను జేరదీసితివి ?
హా ! ప్రాణేశ్వరా ! నే నింక జీవించజాల. ఎందైన దుమికి
ప్రాణములఁబాయుదాన. నాకింక సెలవొసంగుదు. (అని
రేండ్పుచు) నాథా ! ఇంక నన్ను వీడి నీ భార్యనే గూడియుం
డుము. నాకును నీకును నేటితో ఋణము దీరినది.

ప్రతా—ప్రీయకాంతా ! మఃఖావకుము. (కంటిసీరు దుడుచుచు) ఐన
దాని నిప్పుడేమి సేయఁతుండువు ?

కాంచ—(కోపముతో) ఏమిచేసెనో నేనెఱుంగను. కనికరించి కామిం
చినచు నరే. లేక కాననమ్మున కాలజెట్టిననునరే. ఇంక నన్ను
డుగకుండు. (పెడముఖముఁ బెట్టును.)

ప్రతా—ప్రీయనీ ! ఇదంతయు నీకెవ్వరు చెల్పిరి ?

కాంచ—ఎవ్వరో యననేల? సేవకుఁడే? ఇంచెయున్నవాఁడు. వలయు
నేని సర్వము అల్కించెద. పిలతునా ? వాని.

ప్రతా—నిజముఁ దెలిసికొందము రమ్మ.

కాంచ—మీనుఁడు మీరేమియుమాటాడవలదు. సర్వము వానిచే నేనే
జెప్పించెద. మీగు పూరుబల్కిన కార్యముచేయును. మీయె
డలగలభీతిచే నాతఁడు తాను పూరుగాగలడు. మీపూరుకొన
వలయు. ఇందుల కంగీకరించెదరా?

వ్రతా—అంగీకరించలేను. నీమాటకు మీరుదునా ?

కాంచ—అట్లెవరండు. (ఇరువురు యుందుకువచ్చి)

కాంచ—సేవకా ! ఇటురమ్ము. కాంతామతి కారాగృహమందుండి
యేడ్చుచుండుటలేదా ?

సేవ—నిజం. నిజం.

కాంచ—నీవు నాతోడఁ జెప్పినమాటలెల్ల అబద్ధ వల్కనదా లేదా?
సత్యముఁ జెప్పుము.

సేవ—మాకీ అబద్ధం పెప్పలఅని ప్యాటంమీద వచ్చింది యేం.

కాంచ—ప్రాణేశ్వరా! వ్రత్యక్షముగవంటిరిగదా? పైనిమీయిష్టము.

వ్రతా—సేవకా! అతియు నిజమా?

కాంచ—(వ్రతావసేమని చాటునకుఁగోయిచెప్పుమని సేవకునికీసైగ
జేయును.)

సేవ—ఓబాకా సాబ్బి నచ్చి మహారాజ్. మాగడ్డముతోడు.

వ్రతా—అట్లయిన యాదుర్మర్దురాలిని యరణ్యములపాలు జేసిర
మ్ము పొమ్ము. ప్రాణేశ్వరీ! రమ్ము (అని లోనికిఁగోవును)

కాంచ—(బోవుచు)ఇప్పటికి వాళోర్క దీరినది. ఇంతవఱకును తన
భార్యమోహాఁజూడకయే నేఁ జెప్పినట్లు జరించుచున్నాఁడు.
నిజముగ నీతఁడు భార్యఁజూచియున్నచో నన్నుగారించునా ?
అందులకేనేనిట్టి వన్నుగడఁ జెప్పినది. నేనాతని హృదయశ్చేత్ర
మందు మాయాబీజము నాటుచునేయుంటిని. నేనాటిను బీజ
మెల్ల యంకురించి వృద్ధిసెందుచునే యున్నది. ఇదియు చక్క
గవృద్ధి సెందినది. వేళ్ళల మర్మములు దెలియ నెవ్వరితరంబు?
అరచేర వైకుంఠముఁ జూపు పెఱుంగరో?

(నిష్క్రమించును మువనికజారును)

సేవ—హాయ్. హాయ్. యంతమాయలుసేసి మసిపూసి బోయింది.

రాజ అచ్చా అద్దివైతో నైసాభేత్తే? మూడన్ చోద్ కందిని
తైసాబోలేతో వైసానుంత్తె. పున్ క్యాకరే విరాజి. అబి
క్యాహై? ముందువుంది ముసళ్ళవండ్ల. (నిష్క్రమించును)

తృతీయరంగము—అడవి.

[వృ]వేశము—కాంతామతి, సేవకుడు)

(అనుబంధము 7)

అయ్యో! తుట్టతుడకు వాగతియెట్టులయ్యె? నాకిట్టి చెట్టపాటు
సంభవించునని కలనైన దలంపనే? మిహారాట్కుల సంజాతనైరాజాధి
రాజ సార్వభౌమాడగు వృతాపసేనరాజేందునకు రాణినై రాణి
వాసముండుటకు మారు వనవాసమాయెనే? హా! హతవిధి! హా!
ప్రాణకాంతా! వృతాపసేన రాజేంద్రా!

సీ. వేశ్యమాయకు జిక్కి + విటకాండ్రితోఁగూడు

బుద్ధి మీ తెవ్వీధిఁ + బుట్టెనయ్యె!

పుట్టెఁ బో గురుమాట + నల్లెవినియు మీరి

లరయ కేటికి బెండ్లి + యాడిరయ్యె!

బెండ్లియాడినదాది + ప్రేమ నాజాడక

నెడబాసియుంట మీ + కేలనయ్యె!

యెడబాసిననుసరే + వడరానిపాట్లకై

వనభూములకుఁబొగ + బాడియయ్యె!

గీ. పొడియైనను హర్షమో + భాగభేయ

నింద మీదికి తగదని + గుందుచుంటి

వేశ్యమాటల వివరేల + వెతలివేల?

మీకరాసిని తలఁదీయ + మేలునాకు,

హా ! దైవమా ! నాకింక చతి పుండరవదనారవిందముఁ జూచుభాగ్య ముట్టునా ? అదియేకల్ల.

సేవ—అమ్మా ! రోనాకో. కైకు రోతే. కాంచనమాలనైతావై సాకరె. తుమారానమీద మె లల్లా వైసాలిభే. క్యాకరై?

[వ్ర)నేళము—ఉత్తమశీలుఁడు ఒకవైపున]

ఈమె యెవరైయుండును ? ఈమె రూపలావణ్యముఁ జూడ మహారాట్సుల సంజాతవలెఁ గన్పడుచున్నది. ఐన వెంటనుండిన వీని నడిగి తెలిసికొనియెద. (సేవకుని చేసైగచే బిలగిచెవులోనేముకేవ్వును)
సేవ—ట మాటల్ మాకీ చనికీరావు. లచ్చల్ లచ్చల్ గావాలా.
ఉత్త—సేవకా ! నీకు ద్ర)వ్యాపేకుగలదేని యట్లనే యొసంగెద. ఎంత ధనమిమ్మనెదవు ?

సేవ—(చేతితోఘ్రాఘ్రము) లచ్చల్ లచ్చల్ బోలేనీ !

ఉత్త—అట్లుగాదు. ఒకలక్ష నిచ్చెద.

సేవ—హైతో జల్దీదేవ్ జాతుంమై.

ఉత్త—ఐన రమ్మ ద్ర)వ్యమిచ్చెద.

సేవ—జాంగి చెలో.

(నిష్క్రమింతురు)

కాంతా—హా ! దైవమా ! వీరలేడియో రహస్యాలోచనఁ తేసినారు. వీరియలోచనచే వాళేమియు మువ్వగల్గుదుగదా ?

[పునఃవ్ర)నేళము, ఉత్తమశీలుఁడు, సేవకుఁడు]

సేవ—అమ్మా ! ఈన మహారాజ్. యీన రింటికియెల్లిబో?

కాంతా—అయ్యో! సేవకా! నట్టేట పుట్టిముందినట్లు నన్నీయువకుని కొనంగితివా ? ఇంకనాగతియేమి ?

సేవ—ఫర్వానై ఫర్వానై. రోనాకో (ఉత్తమశీలునితో)మహారాజ్ ! వీరారాశిర్మ రఘోజాతా (పెట్టనత్తుకొని)తల్లిబిడ్డమల్లె నూ జాలమల్లి జాతుం(బోవుచు రేవలో) మహారాజ్! భోత్ వైసా

దియ్యా. బడాసంజోషంతయా. నిష్క్రిమించును)

ఉత్త—కాంతా ! రమ్మ. వాగ్మహిమనకుఁ బోవుదము.

కాంతా—అన్నా ! నీగృహంబున కేలరావలెను ?

ఉత్త—లక్షరూప్యంబులిచ్చి నిన్ను కొనుక్కొంటినిగదా ?

కాంతా—(తనలో)కట్ట! ఎంత ఘోరము జరిగినది. ఓరీ! శుర్మార్గా!

సేవకా ! ఎంతకార్యమునర్పితివిరా? (బో) అన్నా ! ఇట్టికో

ర్కనుగోరక నీమార్గమున నీవుబొమ్ము.

ఉత్త—నమి? ద్రవ్యమెచ్చించి నిన్నుంగొన వాదారిని నేనుబోవలెనా?

ఎక్కడికబోయెదవు ? (అస పట్టుకొనబోవును)

(అనుబంధము 8)

కాంతా—(తప్పించుకొని)

గీ. పరునికాంతను గోరుట + పాపమనుచు

నెఱుంగవా? మూర్ఖ! యిదిసీతు + పరువుగాదు

నీదుభార్యను, నైదోండ్ల + నగడిపరులు

బట్టసెంచిన హితమానె? + పాపి! చెనటి !

ఉత్త—లోకమోహిని !

సీ. మానినీమణి! మోవి + మధురసం బానిస

ద్రాక్షారసము వేరె + ద్రావవలెనే?

చంచలాక్షిరా! నీదు + చన్ద్రవఁ బట్టిన

హేమగిరుల్ వేరె + వెదుకవలెనె?

ముద్దులగుమ్మ! నీ + ముఖమండలముఁజూడ

వండువెన్నెలలోన + నుండవలెనె?

కలికిరో ! నీమేని + కాంతులఁ గనుగొన్న

కాంచనలతలను + గాంచవలెనె?

గీ. అంబుజాక్షిరో! నీయూరు + కాండములను

జూడ నారంభతరువులఁ + జూడవలెనె ?

కుండదదన! మీదటనిన్నుఁ + గూడియుండు

సౌఖ్యమునమించునదె స్వర్గ + సౌఖ్యమైన.

తరుణీ ! ఇంకఁగాగొనరించక నామనోరథముఁ దీర్పుము. (వట్టుకొన
బోవును.)

కాంతా—(తనలో) అయ్యో ! దైవమా ! ఇంక నేనేమిసేయుదును ?

వీడుకామాతురుండై నన్నుఁబట్ట సాహసించెనే? (వచ్చి) అన్నా!

నామనవి వినుము. వరనారులఁ గోరుటపాతకంబుకాదా? మృ

యఁ రక్తమాంసభూయిష్ఠంబగు నీతరువును వేవిధంబుల గౌరవ

వస్తునమితిలో సరిఁబోల్చి వర్ణింపదవు. బుద్ధిమంతుడవగు

నీకిది చెల్లునా ? నేనెకటిఁ జెప్పెదవినుము.

సీ. బంగరు కలకములే + పాలిండ్లటనియందు

దుర్మౌనయుతమైన + తుండ్లుకావె ?

సరసిజాతములు లో + చనములటంగురు

పుసిగారు ముఖములో + పుండ్లుగావె

బింబఫలంబులే + పెదవియంచనియగుదు

దిగువనెట్టినిలోలు + తిత్తిగాదె ?

హర్యక్షమునె కొన + టంచని యందురు

నడయాడు నన్ను + నరముగాదె ?

గీ. శుకపీకధ్వనులందు + చోరచనల

నట్టులోనుండి గూసెను + గుట్టుగాదె ?

మేల్మీబంగరు నిగ్గని + మెచ్చుకొందు

రయ్యయో ! యిదిచూయకా + యమ్ముగాదె?

అన్నా ! నీకునునాయుట్టిలోఁబుట్టువు లుండియేయుండిరి. వారివలె

నన్నుంజూడుము. నీకునమిప్పరించెద. నాయెడ పొదరీవాత్సల్యముం
చి నన్ను వీడిపోమ్ము. చెరుగొడ్డివేడెద.

(అని పెడముఖముఁజెట్టును)

ఉత్త—తల్లీ! నుగుణవల్లీ! నీవుచెప్పిన నీతిచే నాకుఁ బుద్ధివచ్చినది,
నేటినుండియు యిట్టి దుర్బుద్ధిమాని వర నతులఁ డల్లులుగ నెంచి
మెలంగెద. ఇంకనాపై నేరముంచక మదింపుము,

(అని కాళ్ళపైఁ జడును.)

కాంత—అన్నా! లెమ్ము నీకు శుభమగుఁగాక.

ఉత్త—తల్లీ! ఒక్కమనవి. నీపైభ్రాంతిచే ద్రవ్యమంతయుఁ గోల్పో
తి నిందులకేమి సెలవు?

కాంత—అయ్యా! నీధనమంతయు పోయెనని చింతించకుము.
నీధనమునకుఁ బదిరెట్లెక్కుడగు నెకయంగుళీయకము నాకడఁ
గలదు. దానిని నీకొనుగదఁ గైకొని నీముణవిముక్తిఁ జేసికొను
ము. ఇదిగో! (అని పెడముఖముతో నిచ్చును.)

ఉత్త—(తీసికొని)! అమ్మా! ఇదినాకడఁ జెల్లునా? దీని నింతమెలకెన
రంగీకరించి స్వీకరింతురు?

కాంత—అయ్యా! సందియమెల? రాజాధిరాజులు గ్రహింతురు.

ఉత్త—అట్లయిన నీ యుంగరము రొక్కరూపక మగువలకు నీ పట్ట
ణమునంగలవత్రిమందుండుము. నే దీని విక్రయించుకొని
వచ్చెద, నీకేమియు భయములేదు. పోవుడమరమ్ము.

(నిష్క్రమించును)

కాంత—(పోవుచు) దైవమా! ఇంక నా కెట్టియావదఁ గల్గఁజేయ
నెంచితిని? సర్వేశ్వరా! సర్వమునకును భారకర్తవు నీవని
నమ్మియుంటిని. తుదకెల్లు జేసిననుచు. (అనినిష్క్రమించును,
(యవనికజారును.)

కాంతామతి.

శ్రీ
తృతీయాంకము

వృథమరంగము. మహాపాతకపురములో దుర్బుద్ధియాస్థానము.

[వృవేశము: దుర్బుద్ధి అస్మతవాది, మహాపాపి అచ్యుతమంతులు]

దుర్బు —

ఉ. కూరదనంపుఁ జేవలకు + గోవిందుడిరడటంచు లోకుల

య్యారే! నుతించుచుండు మిరి + యాదగ నీ భవనంబులెల్లవా

పేరువినంగ బెగ్గడిలు + బెబ్బలి పోలిక నడ్డులేక న

వ్యారిగ రాజ్యపాలనము + వాంఛదలిర్పగఁ జేయుచుంటిగా.

సదివసరా! అస్మతవాదీ! వృజలేమనుచుండిరి?

అస్మ—నోరెత్తుటకు వీలున్నదా? మీయాజ్ఞచొప్పున వృజల నందఱ

సాధించి, వేధించి, బాధించుచుంటి. మీశాసనం బతిక్కొనించ

నే నెంతవాడను? ఇది రాజశాసనముగదా?

దుర్బు—అస్మతవాదీ! నీయట్టి సదివస్తుంగవుడు గల్గ నాకేమికోఱంత?

ఉండిన నీయట్టి మంత్రీయే యుండవలయును.

అస్మ—చిత్తము! అంతయు తమయాజ్ఞయేగదా?

దుర్బు—మహాపాపీ! నీకార్యములెల్ల వెనుదీయక వృథాసముగ నెంచి

యాచరించుచుంటివా?

మహా—ఇట్టివిషయము నాకు మీరు చెల్పవలెనా? నా నామధేయము
సేనాసరించిన కార్యములఁ జెల్పుచుగదా?

దుర్యు—నిండా సంతోషమైనది. మరచితిని. కులకాంతలబట్టి పెలకాం
తలవలె నిర్బంధించుచుంటివా?

మహా—నిర్బంధించుటయేగాదు, నన్నుంగాంచిన వారీనులు బహు
తత్తి యేమూలనోదాగుచుందురు. అట్టివారింబట్టి పెరిగిడి నా
యిచ్చవచ్చినట్లానర్పుచుంటిని. అందుచే వ్రజలెల్లరు నన్నుం
జూచి పై కేమియు ననఁజాలక లోలోన నేమేమో యాడిపోసి
కొనుచుందురు. కాని నేననిన వ్రతీవారికి గుండెదిగులు పోణ
తల్లటముగ నేయున్నది.

దుర్యు—నదివచ్చుదా? నీవుగదా యీదుర్బుద్ధి మహారాజునకు మీతి
లేని యానంద మొసఁగజేయుచుంటివి. మంత్రీయన నిట్లుండ
వలయు.

మహా—ఇదంతయు తమ కరుణయేగదా?

దుర్యు—మంచిది.

[వ్రతేకము సేవకుడు.]

మహారాజా! యెవ్వడో యొక వర్తకుడట. తమ్ము దర్శింపవచ్చి
యన్న నాడు సెలవా?

దుర్యు—మంచిది. వ్రతేకపెట్టుము.

[సేవకుడు నిష్క్రమించి, పునఃవ్రతేకము ఉత్తమశీలునితో]

ఉత్త—మహారాజా! వందనము. (నమస్కరించును.)

దుర్యు—ఓయీ! నీవెవ్వడవు? ఏమికార్యార్థమై వచ్చితివి?

ఉత్త—నాకడనొక యంగుళీయకముగలదు, దాని లొక్కముగ మా
ర్పుకొనవచ్చితిని. మీకు వలయు నేని దీని గ్రహించి ద్రావ్య
మొసంగుడు. (అని యిచ్చును)

దుర్బ—(తీసికొని చూచి) బేరీ! ఇది ఏకచట లభించినా? స్త్రీలు
ధరించుదానివలె గన్నడుచున్నదే? దీని నందైవతస్కరించితివా?

ఉత్త—అయ్యో! ఇదేమిన్యాయము, ఇది నాసాత్తుగదా? మిరియిట్లు
బట్టుట న్యాయమా?

దుర్బ—న్యాయమో అన్యాయమో? నిక్కముఁ దెల్పుము. లేకున్న
శిక్షింపఁబడుదువు.

ఉత్త—(తనలో) ఈవరిపాలనము దుష్టబుద్ధియన్న పేరునకుఁ దగియే
యున్నది. (వ) తెల్పెదవినఁడు,

దుర్బ—తెల్పుము. నామోల బుద్ధిగల్గి వ్యవర్తించుము.

ఉత్త—మీరు వల్కినది నిజమేయగు. నీయంగుళీయక మొక రాచ
కన్నయది. అబిడ దీని విక్రయించుకొనిరమ్మన వచ్చితిని.

దుర్బ—అస్త్రీ యివ్వ డెందున్నది?

ఉత్త—ఈపురమునంగల సత్యమెం దుండినది.

దుర్బ—అట్లయిన నాబిడను నాకడకుఁ దోడ్కొనిరమ్ము?

ఉత్త—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

దుర్బ—మంశ్రీలారా! ఆరాచక న్నెట్లైన గూడవలయును నాన
మీరు సమయోచిత మెఱింగి సంచరింపుడు.

[ప్రసవ) వేశము ఉత్తమశీలుఁడు కాంతామతితో]

దుర్బ—

ఉ. చక్కనిచుక్క యీవికచ + సారసనేత్ర యెవాని కాంతయో?
చుక్కలతేని భామినియో? శిశూటిగ మూరునిరానియో? అలా!

నిక్కమెఱుంగలేనయితి + నీటును గోటునుఁ జూడఁ జిత్తముగా
జక్కులపాల్పడఁ బిడవఁ + తేనెదీకార్యము దోచదాయెగా?

కాంతా—ఈ యంగుళీయక మెవరిది?

కాంతా—(తలవంచి) నాదియే,

దుర్భు—మంచిది. మంతులారా! ఈమె రాచకన్నెగా గన్నడుచున్నది.
ఈమె యాస్థానమందుండతగదు. కావున యంతిపురంబునకు,
గైకొనిపోండు.

మంతులు—దిత్తము. (కాంతామతితో నిష్క్రమించును.)

దుర్భు—బేరీ! ఇంక నీదారిని నీవు పోమ్ము.

ఉత్త—అయ్యో! ఇదెక్కడి న్యాయము! ధనమీయకయు సుంగరమీ
యకయు బొమ్మనుట?

దుర్భు—ఇంక నాకడ నధికముగ పేరికపోమ్ము.

ఉత్త—అట్లయిన నాయుంగరమొసంగుదు పోయెద.

దుర్భు—పోయెదనా లేదా? లేకున్న కారాగృహమందుంచెద.
ఎవడురా?

[వ్రేళము. సేవకుడు]

జేవా సెలవు?

దుర్భు—నీవీదువ్వునిమనపురమునందుండకుండునట్లావలకు బారడోలుము.

ఉత్త—(తనలో) ఖేరా! ఎంతన్యాయపరిపాలనము. ఈవట్టణమంత
యు నిట్లనేయుండుగానోలు.

సేవ—ఏదియో గొణుగుచుంటివి. ఏమిది? ఇందుండి తరలిపోమ్ము.

ఉత్త—పోయెదగాని సేవకా! నీపేరేమి?

సేవ—నాపేరా? మహానీచుడు.

ఉత్త—(తనలో) మంచి వామధేయమే. మీరాజునకు, రాజ్యమునకు
పరిపాలనకుఁ దగియేయున్నది.

సేవ—అధికముగా వాగక పోయెదనా లేదా? (అని నెట్టును.)

ఉత్త—(తనలో) ఇంతటి మహాన్యాయ పరిపాలన మెందునుగానము.

“వివాళకాలే వివరీతబుద్ధిః” యనునట్లు రాజులకు వినాళకాల
మానవులైన వివరీత బుద్ధులు గల్గును. (నిష్క్రమించును.)

దుర్బ—సేవకా ! నీవనిమిద బొమ్ము. (సేవకుఁడు నిష్క్రమించును)
నేనింక జాగుసేయక నాయంతిపురమునకుఁ బంపిన యాకాంత
తో గూడి రతిరాజనుభము లనుభవించెద గాక.

(నిష్క్రమించును. యవనికజారును)

ద్వితీయరంగము—అంతఃపురము.

[ప్రవేశము—దుర్బద్ధి, కాంతామతి.]

దుర్బ—రస్మీ ! కలుకవేమి ? నాపై యలుకా?
ఉ, కావమడలనే ? యమిత + కోరికతో నిను వేడుచుంటి నం
తావము, దీర్చిబోవుమిక + తాళగఁజాలన మందయాన! నా
సాపుకుఁ జేరవేమి ? మధురంబగు వల్కులు వల్కువేమి ? నే
పావము జేసినాడన ? కృ + పామతి సప్తక తేర్పువేగము.

కాంతా—(నిరుత్తరయగును.)

దుర్బ—కాంతా ! ఎంతచిలచినను బలుకవు ? ప్రత్యుత్తరమియ్యవు?
ఓను! మంచిమాటలకు మామిడికాయలు రాలినా? నిన్నింక
బలిమిని బట్టటయే యుచితమా.

కాంతా—(తలవంచుకొని) అన్నా ! నే నెన్నోవిధములఁ బ్రతిమాలు
చుంటినే? కనికరము లేదా ? నీ తోబుట్టువునని తెల్పితినే ?
ఇంక నీమాధ్యము వీడవే ? కట్టా! యేమిగతి?

దుర్బ—రామామణీ! నన్నేల బ్రతిమాలెదవు? నీవు బ్రతిమాలినం
తనే మిన్నకుందు పనుకొంటినా?? అదికల్ల. ఈదుర్బద్ధిమహా
రాజా గుణగణము లెటుంగక మాటలాడెద వేమి ?

కాంతా—అన్నాయని యెన్నోవిధములఁబ్రతిమాలినను నీబుద్ధి మరల
కున్నదే? నీవు తుత్రియండవుకావా ? తుత్రియ ధర్మము

లెటుంగహా? నీకుఁ దోఁబుట్టువులు లేరా? నీభార్య నెవ్వడని
నిర్బంధించ నీకు నమ్మతమగునా? నీచా ! ఇంక నీ దుర్బుద్ధి
మానిక్వేనన్యార్థము ననుసరింపుము,

దుర్బు—కలికీ ! నీవెన్ని విరసోక్తులాడినను నమ్మతమేకాని నీవు నా
మరుసంతాపముఁ దీర్చి నన్నానందింప జేయువఱకు నిన్ను
విడువను.

కాంతా—ఓరీ! నీరాజ్యమందందఱు నిట్టివారలేయుండిరా ? నీతినువ
డేశించువారలు లేరా? ఒకవేళ యుండినను వారి యువదే
శము నీకు విషమయ్యెనా?

మత్తకోకిల

దుర్బు—మారుబారికి నోర్వలేనిక + మాటలేటికి? మానినీ !

ధీరుఁడీ దుర్బుద్ధియంచును + ధీమతి నను గూడుమీ

కాంతా—ధీరబుద్ధిగలార లన్యల + స్త్రీలగోరుదురే? బలా!

ఘోరపాపంబనుదు మదిలో + గొంకవేలర? మూర్ఖుడా !

దుర్బు—పాపమెట్టిదో దెల్పువే మృదు + పాటలాధరి వేగమే

గోపమేలను జాగుసేయక + కోర్కెదీర్చవ కామినీ !

కాంతా—పాపమెట్టిదో దెల్పవలెనా? + పాపుడొమరి నీవెనా

ప్రాపుజేరకు దవ్వునుండుమ + బాడిగాడిది నీచుడా!

దుర్బు—కాంతామణి! పాపమనునది గలదా ? వరాంగనలఁ గూడిన
వరువుబోవునా?

నీ. వరనారులను గూడు + పాకానుర విరోధి

నురగణంబుల యందు + వరువుచెడన?

కాం—వరనారి యాహుల్య + భామిగోరి యరెండు

వడరాని యిక్కట్లు + బడగలేదె?

దుర్బ—తారతోఁగూడిన ధారాపతి! యేమి

లోబంబు గల్గెనే ధారలనేర్చి :

కాంతా—తారతోఁగూడిన ధారేశు గనలేదె

కళలు క్రమంబుగాఁ దరిగియుంట

దుర్బ—రాధతో స్నేహంబు ధరహసల్పు క్రిక్కుళ్లు

నాదిదేవుండని ధనగలేదె ?

కాంతా—రాధతో స్నేహంబు ధరమణ నల్పినక్కుళ్లుఁ

దోలగంబున బేలు ధరగాడె?

దుర్బ—గీ. వల నీకథలెల్లను ధరాలుచాలు

నాదు కోరికదీర్చనే ధరననయన !

కాంతా—చాలు చాలింక బుద్ధిని ధరలేదు?

అరయ నర్గోర నిదుముల ధరందగలవు.

దుర్బ—మిత్రా! నేనింక నిలువజాల, (అనిచెయ్యి వట్టుకొనబోవును)

[అనుబంధము 9]

కాంతా—(తనలో) వీని బారినండి యెల్లెన కనబోవాయంబుచే

దప్పించుకొనవలెను. (వచ్చి) రాజా! తొందరొందకుము.

దుర్బ—కామినీ! ఏమది. తెలియబల్కుము?

కాంతా—తెల్పుటకుఁ కొంచెము సందియముగల్గినోరాడుటలేదు.

దుర్బ—సందియ మక్కరలేదు. సర్వముం బెల్లుము.

కాంతా—నే నంతకాలము నుండియో నిట్లుగా ద్విమృదుమంటి.

దుర్బ—ఎందులకు ?

కాంతా—నామాదికి నచ్చిన పురుషు డెందు దొరకునా? యని,

దుర్బ—నీమాదికి నే నచ్చియుండలేదా?

కాంతా—అ. నచ్చలేదు.

దుర్బ—నచ్చితే యుంటిని గదా? ఏల నింతరాధారము జరిపితిని.

కాంతా—నాయెడి నాకు వసురాగము కలదో లేదో యని యట్లు జరిగితి.

దుర్బ—ఎంతమాట? లేకేమి. నీపెట్టానరింపుమన్న నట్లానరింపనా?

కాంతా—అట్లయిన నిన్న వరించదలచితిని.

దుర్బ—ముమ్మాటికి నిజమే వరించుట ?

కాంతా—ఁను. అందుకే మరి వచ్చినది.

దుర్బ—అటులైన జాలకుల? రమ్మ యంతిపురంబునకు.

కాంతా—(తనలో) ఎట్లయిన వీనిని నమ్మించి యావలకు దాటవలెను.

(వీ) పిచ్చిరాజా! అప్పుడే యంతిపురంబునకా? ఇల్లలికి ముగ్గుపెట్టిన మూల్యమున వండుగ వచ్చునా?

దుర్బ—ఇంకేమి యాటంకము గలదో నుడువరాదా ?

కాంతా—నీక్షేమముఁ గోరి దెల్పుచుంటిని. నీ వంగీకరించిన నీకుఁ దక్కుదును.

దుర్బ—నాక్షేమముఁ గోరియే దెల్పుచుంటినా ?

కాంతా—ఁను. అదేమరి.

దుర్బ—నిన జాగేల? నీవ్రముగఁ దెల్పుము.

కాంతా—నినుము. నాకొక వ్రతము కలదు.

దుర్బ—అది నాకడనే దీర్చుకొనరాదా?

కాంతా—అది దీర్చిన నీకోర్కెయే దీరగలదు.

దుర్బ—ఏమది తెల్పుము.

కాంతా—అది గారీవ్రతము.

దుర్బ—ఈవ్రతమున శ్రమిగావలయును?

కాంతా—ఇందులకా? లెక్కలేని ధనవ్యయము కాగలదు.

దుర్బ—అందులకు నాకు సమ్మతమేము. ఇంతియేగదా? మరేమి యులేదు గదా ?

కాంతా—లేకేమి? మరొకటి పెద్దనియమమే గలదు.

దుర్భ—అంత పెద్దనియమమేమి? అదియేఁ దెల్పుము.

కాంతా—వినుము. నాకొక సాధము నిర్మించవలయును. అందు నారు మాసముల నారుదినంబులు గారినినే పూజింపవలయును. అందుల కనేక దానము లొనర్పవలయు. అందులకుఁ దగినధనము వలయు నపుడెల్లఁ బంపుచుండవలెను.

దుర్భ—ఁ. ఇంతకాలము గడువీయఁ + నెట్టులోరు?

కొద్దికాలంబుగా మార్పు + కొనకయున్న

నేను జీవించుననుమాట + మాని వేడ్క

మదిని యోజించుకొనుమింక + మందగమన !

అబ్బా! ఆరుమాసముల యారురోజులే? అంతవఱకు నేను నిలువ గలనా? పోనిమ్ము; ఆరుమాసములు వీడి యారురోజులే చేయరాదా?

కాంతా—అట్లొనర్చుటకు వలనుపడదు. తొలుత, నీయట్టి పురుష శ్రేష్ఠుడును, రాజకులాభరణమును దొరకునాయని యట్లొనర్చితిని. కాని నీవంత శిష్యుముగ నాకుఁ జక్కుచువనిదలంచ నైతి. అయ్యో! ఏమి నాబుద్ధిమాండ్యము. అప్పుడు నాకింత జ్ఞానముండిన యిట్లొనర్చునగదా?

దుర్భ—ఎట్లో పాఠము నిల్పుకొందునులే.

కాంతా—మరొకటి మరచితిని.

దుర్భ—ఏమిది?

కాంతా—నావ్రతము సమాప్తమగువఱకును నీవుగాని నీసేవకులుగాని నావ్రతాలయముకడకు రావలనుపడదు.

దుర్భ—అయ్యో! ఏమిది నిన్ను జూచియైనఁ బాఠములు నిల్పుకొండ మనుకొంటినే?

తృ తీ యాంకము.

కాంతా—నీరూపము నాకన్నుల కగపడరాదు. నీకబ్బము నాచేపులకు
 వినఁబడరాదు. అట్లుగాక తప్పిజరించితివేని శిరము జేయిల్ల
 య్యలై చిత్తువు. (కొంచెమాగి) అయ్యో! రాజా! నిపుచచ్చిన
 నాకింక దిక్కెవ్వరు? ముందు నాగతి యెట్లున్నదోకదా? నీజే
 మమును నాసౌఖ్యమును గూర్చి చెప్పితిని.

దుర్భు—ఓహో! నాజేమమునుగూర్చియే సర్వము చావక జెప్పితివా?

కాంతా—ఁట. అందుకేమి.

దుర్భు—అట్లులైన రమ్మ పోవుదము. (వెంటనంటును.)

కాంతా—దూరమున నుండుము, దూరముననుండుము. ముందు నీవు
 సాగుము.

దుర్భు—రమ్మ. (ముందుపోవును)

కాంతా—(వెంట పోవును.) (యవనిక జారును)

(తృతీయరంగము:—కాంచనమాల సాధము.

[ప్రవేశము—కాంచనమాల.]

అహ! మోహమెంత పాడుది. తన శరీరము తన నెఱుంగకుండ
 జేయునుగదా? నా యందచందములఁజూచి రాజాధిరాజగు ప్రతాపశే
 నుడు నన్నుంగూడి ధనమెల్లగొల్ల పెట్టినాడు. ఒక్కధనమేమి? రాజ్య
 మంతయుఁ గోల్పోయి తుదకు నిలువ నీడలేక, కుడువఁ గూడులేక
 హఠఃరవమెత్తి జరించుచుండె, ఖౌరా! వారకాంత పొందెంత ధనాధి
 పునైనను, ధనహీనునిగఁజేసి వడరానిశ్రమలఁ జాలొనరించునుగదా?
 ప్రతాపశేనా! నీవు నాచెంతకుఁ జేరునపు డెంత గౌరవముగనుంటివి?
 పిమ్మట నాకు చానుడవై పెద్దలవాక్యముల వినక రాజ్యమును, భార్య
 ను గోల్పోతివే? ఇందులకు నేనేగదా కారణము? ఛీ! నేనెంతపాపు
 రాలను! ఓ ప్రతాపశేనా!

క. సాయాపమును జూచి ధ సన్ను వీడకగదా?

గురువాజ్ఞ మిరిట్లు ధ గులిపినావు

సాయాపనము జూచి ధ సన్నువచ్చియొకదా?

భార్యను వనముకు ధ బంపినావు

తుచ్చనుఖంబంచు ధ నిచ్చయించక గదా?

కులగౌరవము మంట ధ గలిపినావు

సృత్యగీతములను ధ నిత్యంబు వినిగదా?

మేనుమఱచి నీవు ధ మెలగినావు

గీ. రాజ్యపాలన మంతయు ధ రగులఁజెట్టి

ప్రజల సౌఖ్యంబు లెల్లను ధ పాడుచేసి

వాడుచెంతకు జేరితొ ధ సన్ను తకట!

వేశ్యలతోపొందు విటులకు ధ వెఱలుగావె.

నే వగవసల ? బుద్ధిహీనులై విటకాంచు మా గుమ్మములదరి జేరి
మమ్ముప్రార్థించ మేమిది సేయగలము? అంతయు విటులజేలోపము.
మేము కారలఁ బ్రార్థించితిమా? మాగృహంబు లలంకరించుమంటి
మా? తల్లిదండ్రులమాటలు సరకుజేయక నామరులై, చదువుసంధ్యల
మాని త్రోగుజోతులై, మావేశ్యల వాడఁజేరి సర్వముఁ గోల్పోవు
చుండిరి. ఇందులకు మే మేమి సేయగలము? మా జేమిలోపము?

(నిష్క్రమించును.)

[ప్రవేశము:—ప్రతాపసేనఁడు ఒకవైపునుండి]

కౌర! కాంచనమాలా! ఎంతజేసితివే?

ఉ. కూడును నీర్భులేక గను ధ కూరి నేటికి మూడువాగులే

జాడనుజోడువేశ్యనిట ధ సాదము గొంచెము బెట్టుమంచు నే

వేదెడ నివృద్ధాసఖయ ధ వేయదె జోనము పొట్టనిండ, మీ

మోడకనోడు పూర్వవిధ ధ మాచితితో మరి సానియింటికిన్॥

అహ! సర్వమును కాంచనమాలకు దారవోసితి. అన్నపానీయంబులకు మారమైతి. కులాంగనను గోల్పోయితి. బాధుజనంబులకుఁ బగ వాడనైతి. వ్రజలకు తృణప్రాయుడనైతి. కట్టా! తుదకు నేను మూడుదినములనుండియు యింత కూగుదొరకకక్షుద్వాధచే మిగులగాసిలుచు కృశించియుండితి. పూర్వపరిచితురాలగు నాకాంచనమాలయైన యింత కబళముఁ బెట్టకుండువా? యనినమ్మివచ్చితి. ఆమెయు నేమనునో? ఏమినాపెట్టి? కాలముదీరినను, ధనహీనతనమయమునను, స్నేహితులుందురా? గౌరవముండునా? తుదకుకడజాతివాఁడునైతముతనకన్న హీనునిగఁజూచును. ఇంతయేల? కాంచనమాలను బిలిచెదగాని. (తలుపుతట్టుచు) కాంచనమాలా! కాంచనమాలా!

(వ)వేశము—కాంచనమాల ఒకవైపునుండి)

ఎవ్వడవు నీవు? కాంచనమాలాయని ఖండితముగ బిలుచుచుంటివి. నీవెవ్వడవు?

వ్రాతా—కాంచనమాలా! ఇంతలోనే మరచితివా?

కాంచ—ఎవ్వడవో యెఱుంగము. ఆవలకుఁ బొమ్ము.

వ్రాతా—కాంచనమాలా! మనవి.

గీ. కూడు దిసి నేటికిని నేను † మూడునాగు

లెడుదొరకక గజశంబు † లిందుఁజేరి

వేడుచుంటిని పట్టెడు † వేయవమ్మ

మానినీమణి! కాంచన † మాల! నాకు.

కాంచనమాలా! ప్రాణములు పోవుచున్నవి. అంతవ్రసాద మొసగితివేని దానినోటనిడుకొని నాతోవను నేను పోయెదను. పూర్వస్నేహమైన దలపుమా?

కాంచ—బుద్ధిహీనుడా! నీవు నాకు పూర్వస్నేహితుడవా? నోరు

మూసికొనుము. ఈతూర్పుభాషించిన తగిన బుద్ధిజెప్పించెద.

పొమ్ము. సాదములేదు గీదములేదు. (అని లోనికిపోవును.)

వ్రతా—అక్కటా! వ్రతాపసేనున కీవేశ్యాస్నేహమువలన నట్టిగతిగ
ల్గినది. తుదకు నొక్కమెతుకైనదొరకక తుద్బాధచేకుంది పో
ణములు వీడవలసినే? హా! దైవమా! ఎంతనిర్భాగ్యుడ.

సీ. తందిరితదినమైనఁ + దలచక నుదిలోన

వెలకాంత పొంగట + వెలగినాడ

భార్యసాందర్యంబు + భావమందొంచక

వేశ్యకాంతకుఁజిక్కి + వెలసినాడ

కులగౌరవ మునుంత + గోల్పోవుటెఱుంగక

భోగకాంతకుసేవ + బూరినాడ

రాజ్యమందుఁ బ్రజల + రాయదులరయక

వణ్యాంగనగృహన + పండినాడ

గీ. యింతకును బుద్ధిలేక రో + యింతిచెంతఁ

జేరి నే నిట్టి కష్టముల్ + దీరిపోవ

కుండునట్టుగఁ జేనుక + మండినాడ

వేశ్యలను గూడువారికి + వెలలివియెకా ?

ఓ భారతీయులారా ! సాదరులగు నోవిటులారా ! ఇదియంతయు నా
యనుభవముచే నుగ్గడింపుచుంటి.

సీ. ధనమంతయును లాగి + తన సేవకుని జేసె

వెలకాంత పొందింక + వలదువలదు

రాజ్యమంతయునూపె + రాజస మెడబాపె

వెలకాంత పొందింక + వలదు వలదు

వట్టడన్నమదెందు + పుట్టకుండఁగఁ జేసె

వెలకాంత పొందింక + వలదు వలదు

సన్యాసివేషంబు + సన్యాయముగ వేసె

వెలకాంత పొందింక + వలదు వలదు

గీ. వేశ్య కాంతను గూడ నీ ♦ వెలలు వాకు
వచ్చిచేరెను గటకటా ! ♦ నిశ్చయముగ
నుగుణధనులార ! భారత ♦ శూరులార
పొతుడింకను వేశ్యల ♦ పొందుకొంటకు.

మరియు,

మ. వెలకాంతలే గవటంపుఁపేమ నహహ! ♦ వేలవేలుద్రవ్యంబు లి
య్యల బెన్నేసియులాగి భిక్షకుని గా ♦ సింఁతైన లేకుండఁగ
యిలువాకిండ్లను నమ్మజేతు రకటా! ♦ యిస్సీ ♦ మహామారుల
వెలయాండ్రా మరిగూడడింక యనుచు ♦ వేనోళ్ళఁబ్రార్థించెదఁ.

ఉ. గానకళాదులఁగనియు ♦ కామమునెత్తియెక్కి యెక్కుడ
మానము మంటగల్గి మతి ♦ మాంద్యుడనై జరియించినాడ యా
మానిని వేశ్యకాంత యను ♦ మానములేకను జేసి భిక్షకుఁ
మానిత రాజ్యలక్ష్మీ! ప్రియ ♦ మానిని ! గోల్పడినాడ దైవమా!

గీ. చిచ్చుకొంపకు నిడికొని ♦ చింతనొండ
ఫలముగల్గునె ? పుడమిలో ♦ భవ్యులార
గల్గె యుంపుడుకలైచ్చే ♦ గవ్వము లిటు
మీరలైనను నదృష్టి ♦ మెలఁగుడింక.

సర్వముఁగోల్పోయిన నేనెంత నీతిజెప్పినను ఏమిలాభము ? తొలుత
నాగురుడు నాకెంతయో నీతిబోధించలేదా ? నేనద్దానినివంటినా ?
పాపమా గురూత్తమునినైతిము వల్లదంబులఁజల్కినది వేశ్యమాటలు
వినియేగదా ? రాజ్యమందుఁగూడ నిల్వనీయక వర దేశములకుఁ బార
దోలినది. ఇట్టి గురుదోహినగు నాకిదియే శిక్ష,

(అనఁబంధము 10)

నేనింక నాప్రాణకాంతయగు కాంతామతిని కాంతారమందు నెమరుకొను ఈ సన్యాసి వేషమునఁ దిరిగెదగాక. (నిష్క్రమించును.)

[పునఃప్రవేశము—కాంచనమాల.]

ఎట్టివండితునైనను, ఎట్టివీరునైనను, ఎట్టిధనికునైనను, మోహము వడదానునిగ జేయునుగదా ? అహ ! మోహమొర చెడ్డది ? ఈపుడమియందు నారాంగనలకులమువంటి నీచకులమును, వారివృత్తి యంతనీచవృత్తియు నేకులమందునులేదు. దైవము మమ్మును ఒక్కరి శ్రేష్ఠహిణులగాఁజేయక వలువురీతిల జేయవలెను ? ఇట్టి మావారాంగన లెండఱనో జోగులఁజేసి వడరాని నిండల పాల్పడుచుండిరి, కొనాను! ఇందు మా వేశ్యల లోనమేయున్నది? అంతయుఁ బురుషులదే లోకము. ఏమన పితౄర్జితములగు మడిచూన్యములన్ని మాకొసంగు మని వేశ్యలు విటులను బాధించిరా ? ఇప్పుడు మా వేశ్యాకులమందు గూడ సంఘములస్థాపించి వ్యభిచారవృత్తిఁబారద్రోలవలయునని పాటు వడుచుండిరి. చాలవఱకు సంఘ మభివృద్ధిలోనే యున్నది, ఇప్పుడు వ్యభిచారదేవత నావాట కుండి కృశించి క్షీణదశ నందుచున్నది. వ్యభిచారమన్న మాకులమందుననేగాని మరి యేకులమందును లేకుండ. ఇప్పుడన్న సర్వకులములమందునుగలదు. శ్రీమతులైన మిదేజేయు చుండిరి. వారికిఁగట్ట బట్టయుఁ దిన మెతుకునులేదా ? ఓభారతీయ సోదరీమణులారా ! వారకాంతలారా ! నామనవి వినుడు.

సీ. అశనమ్ము దొరకక + పెసమానమును నమ్ము

కాలంబు గడపెడి కాంతలార !

అర్థఘ్నై మహా + యాశ జెందుచునుండి

వరులకూటమిగోరు + పడఁతులార

తుచ్చపుణ్యముగోరి ♦ దోషమెంచకవిటు

లనుగూడి నుభయించు ♦ లలనలార !

రోగినైననుసరే ♦ భోగింపడట్టుకు

చూచుచుండెడి తుచ్చ ♦ నుదతులార !

గీ. పాడభూయిష్ఠమైన యీ ♦ పాడువృత్తి

విడిచిపెట్టుమరంచు నే ♦ వేయిగతుల

వేడుచుంటిని ప్రియులార ♦ వెలదులార !

భరతభవులార ! మణులార ♦ భామలార !

ఇట్టి వ్యభిచారవృత్తివలననే వరదేశవ్యాధులగు నంటువ్యాధులచే
క్షీణించి తుదకు సంతానహీనులగుటకుఁగూడ కారణము,
మరియు.

సీ. కులకాంతలనుబాసి ♦ కులధర్మములరోసి

సానివంచలజేరు ♦ తపలలార !

పిన్నపెద్దలటంచు ♦ నెన్నకమదిలోన

వెలకాంతలను జేరు ♦ వ్యధులార !

పూర్వార్జితములెల్ల ♦ పూజ్యంబుగానమ్మి

రాగమ్ముచే జెడు ♦ జోగులార !

ధనధాన్యములుజెల్ల ♦ దాస్యవృత్తినిబూని

కాపురమ్ములులేని ♦ నాపలార !

గీ. వలదు వ్యభిచారవృత్తిచే ♦ గలుగునభిము

వేశ్యకాంత భోగంబుచే ♦ వెతలుగల్గు

మానుడదియని మొక్కెడ ♦ మాన్యులార !

నుగుణధనులార ! భారత ♦ శూరులార !

వ్యభిచారవృత్తిచే యభిముగలుగనియు, యశంబు పోవుననియు
మనసనాతన ధర్మములు బాధించుటలేదా? అందు వేశ్యసంపర్కము

చే గల్గునట్టకట్టములు కనులారఁ జూచితిరిగదా? ఇంక వేళ్ళల గోరక వారి స్నేహముఁ జేయఁకుందురుగాకయని వేదిధములఁ బ్రార్థించెద.

(అనుబంధము 11)

(నిష్క్రమించును. యవనిక జారును)

తు రీ య ర ం గ ము.

ప్రజేశము—అడవి.

[ప్రజేశము—ప్రతాపసేనుఁడు విషాదమున]

(అనుబంధము 12.

అయ్యో! ఎంతఘోరము? ఎంతదుండగము? ఎంతపాపము? ఎంతతాపము? కులకాంతనుఘోరాటవుల పాలొనర్చినమహాపాపుడ-నీచుడ-కట్టా! నన్నీయథోగతి పాలొనర్చినదద్దురాత్మ్యరాలగుకాంచనమాలగాదా? నాకా దుర్జాతిస్నేహము గల్గకున్న నియ్యగచాట్లు రాకుండు నేమో? ఆపాపిమోహంధకారమున ముగ్ధి భార్యమోముంజూడక దాని మాటలే వేదాక్షరంబులని నమ్మి నాకింతయోగము సంభవించినది. కట్టా! భార్యమోమైనఁ జూడనిచ్చినది గాదు—నాముద్దుగుమ్మ న్నదిసి ముచ్చటించనిచ్చినది గాదు—అంతయు మహాగారడిజేసినది—మాయ యొనర్చినది—మసిఁబూసినది—రాజ్యభ్రష్టునిం జేసినది—అన్నపానీయంబులు లేక యల్లాడునట్లానర్చినది—తుడకీ సన్యాసివేషము వేయించినది—అహ! కాలమా! నిన్నువర్ణించ నే కవికిందగును? కవుల కలమునకుఁగూడ నెదురైతివే?—లోకులను లోకమును నీస్వాధీన మొనర్చుకొంటివే?—ఘోరా! కాంచనమాలా! ఎంతజేసితివే? నీమోహరజ్జువుచే నన్ను బందీకృతునిగఁజేసి నన్నెల్లవిధముల సన్యాసిని జేసితివిగదా? కులటా! నీయాజ్ఞామీరక కులగురువును రాజ్యభ్రష్టునిం జేసి తత్ఫలమందుచుంటిని, ఓ ప్రాణిప్రియా! కాంతామతి

నీ పెండేగియుంటివి ? అయ్యో! ఈ ఘోరారణ్యమున నేకూరమ్మగం
బులవారఁ బడితివో యెఱుంగజాల, లేక ప్రాణకాంతునిచే నిరాకరింప
బడిన నే నుండిననేని లేకుండిన నేమియని యనూయచే నెందైనఁ
బ్రాణములు గోల్పోతివా? నాకెవ్వరు దెల్పి నన్నూరడింతురు ? నీ
నుందరపదనారవిందము గ్గాచు భాగ్యమట్టువా ? అదియేకల్ల.
అయ్యో! ప్రాణేశ్వరీ! నీపాల నాదిక్కుమాలిన వేశ్య మహామారియ
య్యెనే ? ఆవేశ్యయే యొసర్చినది? నేను నిన్ను పగారవముగఁ జూచి
పేమించిన వీరీకడగఁడ్లు రాకుండునుగదా? నిక్కముగ నీపాలిమారిని
నేనేయెరిని.

నీ. ఎన్నఁడు నాయితఁ డగన్నదమ్ములఁగాంచి

సంతసంబున నుండఁ జాలువాడ

నెన్నఁడు నాకాంతఁ డనలమిమీరగఁ గాంచి

ముచ్చట లాడుచు ఁ మురియువాడ

నెన్నఁడు నావీర్యఁ డవన్నె చిన్నెలుఁగాంచి

విగికఁగిటను నెత్తు ఁ బెనఁగువాడ

నెన్నఁడు నారాణి ఁ కున్న సొగసును గాంచి

ప్రాణమిదంచని ఁ ప్రజలువాడ

తే. గీ. నెన్నఁడింక నాదైవంబు ఁ నన్ను నాలి

ప్రాపుఁజేరిచి సౌఖ్యంబు ఁ జాకుఁగలుగు

గటకటా! యట్టిపుణ్యంబు ఁ గలుగనానె?

లేదు యీజన్మ కికమీద ఁ లేదు లేదు.

దైవమా! ఇంక నేనేమిచేయుదును? దురాత్ముడనగు నన్నుఁగూడుట
చేగదా నాపురంధ్రీకిట్టియిడుములు. అయ్యో! కాంతామితీ! కాంతా
మితీ! నడువ కాల్గడ కున్నవి.

కాంక్షా మ ౩

[వ్రాతము—దూర్వానుడు.]

కరః డివ్యః డైయుండును? ప్రియ కాంతా వియోగంబుచే విషాదమందుచున్నాడు. విచారిం చెద. ఓయీ! నీవెవ్వఁడవు ?

వ్రాతా—తావసేంద్రా! వందనములు.

దూర్వా—శుభమగుఁగాక. నీవెవ్వఁడవు? విషాదమేల?

వ్రాతా—అయ్యా ! నీ లుత ప్రేమనెవ్వఁడైన నేమి ? నేటికి సన్యాసి నైతిని.

దూర్వా— ఓయీ! కుండకుము. సంచరిల్లెమంతయు విశదీకరింపుము.

వ్రాతా—మానిచంద్రమా ! నేను వ్రాతావసేనుఁ డనుభూరమణుఁడను. వేశ్యాస్నేహముచే సర్వముంగోల్పొయి యీవేషముంధరించిన సన్యాసిని, వేశ్యమాటలు నమ్మి కులకాంతను కానలఁబారఁదొలిన నీచాత్మ్యఁడను. నన్ననుగ్రహింపుము.

(పాదములపైఁ బడును)

దూర్వా—(ప్రేమాది) వత్సా! లెమ్ము. వ్రాతావసేనా!

తే. గీ. నీ సవిస్తారమంతయు + నమ్మి దనర

దివ్యదృష్టిఁ గనుఁగొంటి + దిగులు వీఁడు

వీకౌఱకు వాచతివ్రత + నమ్మినోడ

గారిపూజలచే పోద్దు + గడుపుచుండె.

ఓయీ! చింతలుడుగుము. నీ నిజకాంత నీరాకృతినిరీక్షించుచు గారివ్ర

తమునర్చుచున్నది. కొలఁది కాలమున నీభార్యం గలియగలవు.

వ్రాతా—మహాత్మా! తమకెఱుకఁబడని వార్తలుండవు. నాయెడ కరు

ణించి నా ప్రాణేశ్వరి యెందుండెనో సెలవీయ వేడెద.

అయ్యా! నాయీగతి యుండు పురముండెల్ల వేడెదను.

దూర్వా—ఓయీ! వ్రాతావసేనా!

త. గీ. వాల్మీకీజనముల దక్షిణ పంగలతది
భూరిపాతకపుర మందు) బాధలు సరత

మందునున్నది నీకాంత పరయబొమ్మ
సర్వమెచ్చటఁ దెలియు నా పాధ్వివలన.

వాకనుష్ఠానమునకు కాలమైనది. నేనేగద. (పోవఁబోవ)

ప్రతా—(అడ్డగించి) అయ్యా! నాకాంత జీవములతో నుడినదా ?
అంతయు నిక్కువమా ?

మూర్ఖా—ఓయీ ! ఏమి నీపెట్టి ? మూర్ఖముందెల్పితిగదా పోవ
రాదా ?

ప్రతా—అయ్యా! అపురమునకు మూర్ఖమెయ్యది ?

మూర్ఖా—(కోపమున) ఏమీ మూర్ఖమెఱుంగవా! తొలుత వేశ్యనుం
చుకొను మూర్ఖమెవ్వరుబోధించిరి ? ధనరతుమదాంభకార
ముచే యకార్యము లాచరించిన దోహిని. ఛీ! నీమీముం
జాడ దురితమగును. నీదారిని నీవు పొమ్ము.
(నిష్క్రమించును.)

ప్రతా—కట్ట! ఈ మానిచందుడైన నామదికి మఱింత మంటరగిల్చి
పోయెనే? ఆ మహాపాతకపుర మందుగలదో యెట్లైగవలెనో
యెఱుంగనైతినే ? హా, విధి! తుదకు నన్నెట్టిబాములఁ బెట్టి
తివి? మునిపుంగవుఁడు నా ప్రాణేశ్వరివార్త పూర్ణముగ
నఱింగించకపోయెనే? మారుబల్క నాపైతనకోపాగ్నిని జరపి
తనదారిని తానేగనే? అయ్యా ! యింకేమి దిక్కు ? ప్రాణ
ేశ్వరి ! మహాపాతకపురమందుంటివా ? ఎట్టికడగండ్రజడుచుం
టివోగదా? నీయెడ నేనెంత దోహమునర్పితిని ?—యెంత
దుండగము గావించితిని?—హీయా. నీదివ్యసుందరాకారము
మహాపాతకపురమందుండెనా? ఇదే నీసందర్శనమునకు వచ్చు
చున్నాడ. హా! దైవమా! ఏమి నాగతి?

కం. వెలకాంతవలన నివ్వితి

గులకాంతను గోలుపోతిఁ + గూటికి కరవై

వలుకాములఁ బడనాయెను

గలనైన నిబాడునందు + కట్టా, యెఱుంగక.

(నిష్క్రమించును.)

(యవనికజారును)

పంచమరంగము;—కాంతామతి సాధము.

[ప్రవేశము:—కాంతామతి సాధమందాసీనయై]

(అనుబంధము. 13)

అహ! దుష్టుడగు యీ దుర్బుద్ధిరాజుచేటికి నేటి కారుమాసములైనది. తొలుత పానితో నారుమాసముల నారుకోజులు గారీవ్రతము సేయవలయునని యాతని సమాధానపరచితిని. కట్టా! నేటి కారుమాసములు గతించె. నింక నారుదినంబులే గడుపుగలదు. ఈ షష్ఠాసములనుండి యనేకులీవ్రతదానముల కొఱకును, భుక్తమునకును, నేత్రోత్సవముగఁ దిలకించుటకును, లెక్కకు మిక్కుటంబుగ వచ్చుచుండిరి. కాని అందు నాప్రాణకాంతునియూగమనము లేదయ్యె? హా! దైవహా! అరుమాసములనుండి రాని నాప్రాణేశ్వరుఁ డీయూరు దినములలో వచ్చి ననుఁ గాపాడునా? అసంభవము అసత్యము! హా! నాథా!

[ప్రవేశము;—ప్రతాపసేనుడు]

(అనుబంధము 14)

హా! కాంతామతి! నేనెంతపాపుడ. ఎంతకూర్పుడ, ఎంత నీచుడ. కనుక నే నాకీతి గల్గినది.

కాంతా—(తనలో) ఈమహానుభావునిఁబాడ నావీయకాంతునిపోల్కి

గానుండె. అయ్యో! నాకంతటిభాగ్యముకల్గునా? ఒకరినిఁబోలి మఱియొకయండరా? ఐన నీయన సమాచార మేమియో నడిగి తెలిసికొనియెద. (వ్రీ) అయ్యో! మీరలెవ్వరోయెఱుంగ. కాంతామతి, కాంతామతి యని మిగుల దుఃఖించుచుంటిరి. ఆమెకును మీకును నేమైన బాంధవ్యముండెనా? తెల్పుఁడు?

వ్రీతా—మహిళామణీ! నీవెవ్వరిదానవో నేనెఱుంగ. నావీయకాంతకొఱకై వనముల ద్విహ్యురుచుండ, అందు దూర్వాసమహాముని నన్నుంగని నావృత్తాంతమంతయాలించి “ఓయీ నీభార్య మహాపాతకపురమున నీకొఱకై గారీవ్రతము సేయుచున్నది” అనినుకువ నేనీపట్టణముఁజేరి వెదకివెదకి వేసారితిని. నా కాంతకాడ తెలియదయ్యె? కఠిర మలయుటచేత యీతిన్నపై శయించి యెల్ల నమకుదమని నిందు జేరితిని? ఇదియ నా వృత్తాంతము.

కాంతా—(స్వ) ఇదంతయు నావిషయమైన చరిత్రవలెనే యుండినది. ఐన నడిగి తెలిసికొనియెద. (వ్రీ) మహాత్మా! నీభార్య యేకారణమున నడవుల పాలయ్యెనో చెల్పవేడెద.

నీ సమాచారము

వ్రీతా—నీ. కాంచనమాల రో + కాంతయింటికిఁ జేరి
జెప్పినట్లు నే + జేసినాడ

కాంతా—అయ్యో! ఎంతమోహమునఁబడితిరి? అట్లుసేయఁదగునా? ఆమెనీ?

వ్రీతా— పరిణయంబును లేక + బ్రహ్మచారిగనుండఁ
గూడదటంచని + గురుఁడుబల్కి-

కాంతా—అహ! ఆశఁడంతపుణ్యత్ముఁడు!

వ్రీతా—బలవంతముగ నాకుఁ బరిణయం బొనరించఁ

గారాగ్యహామున నా + కాంతనిడితి

కాంతా—పాప మాకాంత నట్టి కష్టములపాలు గావించిరి? పైని?

ప్రతా—అధురాలనివిని + యాచెలిఁ జూడక

కాన కంఠినయట్టి + కలుషమతిని

కాంతా—(స్వ) దైవమా! అంతయు నాచరిత్రమేగదా? పిమ్మట
నేమిజరిగెనో? (ప్ర) తరువార?

ప్రతా—నారాజ్యధనధాన్య + మారామ గ్రహియించ

సర్వము తూన్యమై + జరుగఁబడియె

కాంతా—(స్వ) కట్ట! ఎంతదురవస్థ (ప్ర) అటుపిమ్మట?

ప్రతా—కూడునీళ్లకువాచి + వేడఁబోవఁగనది

జేరనీయకఁ గొట్టెఁ + జెప్పనల?

కాంతా—(స్వ)హ! దైవమా! తుదకెట్టిగతిఁ గల్పించితివి? (ప్ర) పిమ్మట?

ప్రతా—గీ. అంత కానకువచ్చి నా + కాంత యెంచు

నున్నదంచును వెదకుచు + నున్న నన్నుఁ

గాంచి దూర్వానుడ న్ముని + కనికరమునఁ

దెల్పిపోయెను సకలంబుఁ + కేటవడఁగ.

అంత సగరముఁ జివేళించి నావీయకాంత కాంతామతిని వెదకుచుం
టినిగాని కాంచనైతిని.

కాంతా—చుహర్తా !

గీ. మిమ్ము విడనాడి వనముగోఁ + మెలఁగి పడవ

వైశ్యుచేఁ జిక్కి వానిని + వదలఁచుకొని

కూర్పుఁడైనట్టి యారాజు + మోలఁబడియు

గుండుచుంటిని మీకునై + డెందమొందు,

ప్రాజ్ఞేశ్వరా ! తొలుత మీరు చెప్పిన నిర్భాగ్యురాలగు కాంతామతి
యిదియె, నాకావినము. ఈదుర్బుద్ధిబారినుండి తప్పించుకొన నావశము
గాక“యారు మాసముల యారు దినములు నాకు గారీప్రేమముగలదు.

శ్రీ యాంకము.

అపైని నీయిష్టము" అని నుడిచి రాపాతివ్రత్యమును గాపాడుకొనియీ యారు మానములనుండి మీకొకటై జూచుచుంటివి. నేటి కారుదినములు గడువుగలదు. ఇంక మీరువచ్చుట కల్గ మని దుఃఖించుచుంటిని. నాపుణ్యవశముచే నేడు మీనుందరవదవారవిందముఁ దిలకించు భాగ్య ముచ్చినందుకు సంతసించితిని.

వ్రతా—అయ్యో! కాంతామతీ! నీ వీనిర్బంధమునుండి దాటుటెట్లు? నన్నుఁ గూడుటెట్లు?

కాంతా—ప్రాణేశ్వరా! నేనుక్కటించెల్పెద వినుఁడు. నేటినిశీధమున నిశ్చేదినహాయమున నే మీచెంతకుఁ జేరెద. కావునమీరిం దే శయనింపుఁడు. మానము ధరింపుఁడు. ఈ బాడ దుష్టబుద్ధికిం దెలసిన కార్యభంగము కాఁగలదు. ఇంక శయనించుఁడు.

వ్రతా—ప్రాణేశ్వరీ! మఱచెడవేమి?

కాంతా—ప్రాణేశ్వరా! మీకొక కడుగు చూచుచున్న నేను మఱతునా? ఇంక నిదురింతునా?

వ్రతా—(శయించును)

కాంతా—(స్వ) నేటికి నానోము ఫలించినది. నావ్రతము ధన్యత నుందినది. నే గృతార్థురాలనైతి. పెరలకంటఁ బడకుండ నీయర్థ రాత్రీ యిందుండి నా నాధునిగూడి మార్గముఁ బట్టెదఁగాక.

[వ్రతేశము దొంగ.]

ఇయ్యాలకి మూడురోజులమించి యాడదిరిగినా యాంలేడు. కారణం యేండ్తో తెల్లు. అన్నంపున్నంయేంయెఱుఁగ. అంకాశమ్మను పోలేరమ్మను, గంగానమ్మను, మాలచ్చమ్మను, అంకమ్మను మరిగిల్తై పోరరాజును, అందఱి మొక్కవత్తుండాను. నేను మొట్టేటకొద్దియన్న డిట్టా పూరిక మీలేదబ్బా! యీమూడురోజులమించి ఓరి మొగం నూత్తుండానోగాని మొట్టేట దొరకటంలేదు. అసలు నేను

దొంగల్లో మొనగోణ్ణి, నే పుట్టిన గడితె అనువంటిది. మిట్టమద్దల
జాంపొద్దుకాడ. పొద్దుకూకేల, జాంపొద్దుపోయి మరిగలే అద్దం కేత్తిరి
కాడ నిద్దరమత్తులో అమాసనాడుపుట్టెను. అమాసనాడు పుడితే
మంచిదొంగతనం అబ్బుద్ది. అమ్మతోడు. ఇయ్యాల కులేవతని యేడు
కొని మొట్టేటకెల్తా. కీర్తన.

గంగానమ్మా! పోలేరమ్మా! కరుణిచ్చినగావుమమ్మగం!

అరుకాళ్ళా జీవమిప్పుడె-యరవగాను బలియ్యులై

ఊరియన్నాకల్లుదెచ్చి-వారబోతు రల్లిరో! ||Xo||

వాంగివాంగీ కన్నమేచి-ఒడుచుకొల్తాచొమ్మలన్నీ

దొంగతనానికియెల్తా-తోడురాయెరల్లిరో!...||Xo||

ఇంకాపోతా, ఈమేడకే కన్నామేల్తా (పోవుచు ప్రతాపసేనుని
జూచి) ఈడోడో వండుకుండాడు, ఈడికాడ యేమన్నా ఆశపాటు
నూసుకుందాము. (నెత్తిపై గుడ్డదీసి విచ్చించుచు) ఛీ! యదవనాయా
లా! అంతా సినిగిండీ? (చూచి) ఓరిబాబో యీడోడో సన్నాసా
డు. ఛీ! యీడి మొగం నూడగూడదు. దిరిద్రపెదవ. యీమేడకీయ్యాల
లబాక్కడతా. (కన్నంవేసి అందుకాళ్ళుపెట్టును తేలుకుట్టును.)

కీర్తన

తేలుగుట్టింది-అబ్బో తేలుగుట్టింది-నల్ల తేలుగుట్టింది-అహ తేలుగుట్టింది!

తేలుపాడుగాను బాగ- కాలికిగుట్టింది అబ్బో - నల్ల తేలుగుట్టింది-

నన్ను తేలుగుట్టింది!

వజ్రమేళకేనులేసి - వొచ్చాను పోడుగాను - తేలుగుట్టింది

అబ్బో తేలుగుట్టింది - నల్ల తేలుగుట్టింది - హా! తేలుగుట్టింది॥

కాంతా—(చప్పటులు గొట్టి) పోజేశ్వరా! పోజేశ్వరా! మాటలా

డక యిటుగండు. నడుతేయిమీరినది.

(అన దొంగ చెంపకుఁబోవును. కాంతామతి మేడగదిలోనకుఁబోవును)

(యవనికజారును.)

శ్రీరమ్మ.

కాంతామతి.

— **ANALYTICAL**

చతుర్థాంకము.

పృథమరంగము:- అడవి

[వ] పేతముదొంగ, వానివెంట కాంతామతి]

దొంగ—(అరణ్యమధ్యమున నిలచి మాటలాడకుండును.)

కాంతా—మమిది. నాన ధుడేయని మోసపోతినే? అయ్యో! యెంత

గ్రహచారము, (అని వణుకుచు దొంగనుజూచును.)

దొంగ—(కదలకుండ గుడ్డు దీప్తుచు నిలచియేయుండును.)

కాంత—(భయముతో) అయ్యో! ఇది యేమి? నాచాణేశ్వరుడని

నమ్మి మోసపోతి నే! హా! మాలదైవమా! ఇంకను నా కడ

గండ గట్టుపట్టిగ పక బాధించుచుంటివా?

దొంగ—(పెరితిగా నేయుండును)

కాంతా—(భయముతో) చూచుటకు నల్లగ నొక మొద్దురీతిగ గన్ప

ట్లుచేస్తుంది. ఇదేదైన యడవిమ్మగమైయుండునా? అడవిమ్మగ

మైన యిశ్రేల నిలచియుండును? కాదు కాదు. (మరలచూచి)

అడవి మనుష్యుడై యుండునా? అడవి మనుష్యుడైన వికారరూ

పముగనుండడా? ఆఁ స్ఫురించినది. కొరవిదయ్యములు నల్లగ

నుండుననియు, మాటలాడక మొద్దువలె నిలచియుండుననియు,

మాతల్లిదండ్రులు నా చిన్నతనమునఁ జెప్పియుండిరి. ఇదిగాక

అని ముఖ్యముగ నిర్జనభృజేశమండే యుండుననియు నుడివిరి.
అటులనే యెవ్వరును సంచరించని యాఘోరారణ్యమునకు
నన్ను రప్పించినది.

(అని దగ్గరకుఁబోయి మరలఁ జూచును.)

దొంగ—(వైరీతిగనే యుండును.)

కాంతా—అయ్యో! దైవమా! నాకింక తెరువెయ్యది? ఆదుర్భుద్ధి
బారినుండి తప్పించుకొని పాణిముల నిల్పుకొంటినిగా యని
సంతసించితిని. ఇది భూతమో అడవిమనుష్యుడో? ఇప్పుడిచట
నుండి తప్పించుకొను నుపాయము దోచక మిగుల భీతిఁగొ
ల్పుచున్నది. (ముందుపోయి వెనుక కేగును)

దొంగ—(వైరీతిగనే యుండును.)

కాంతా—(దొంగమీముజూచి) అయ్యో ! ఆవలకుఁ పోవుదమన్న
సీభూతమును జూచినది మొదలు కాళ్ళు వడకుచున్నవి. భీతి
గొల్పుచున్నది. నాకేమియుఁదోచుటలేదు.

(అని మెల్లగ నావలకుఁ బరుగిడును, లోన పెద్దధ్వని గల్గును.)

దొంగ— కీర్తన.

సిక్కేపు సిక్కేపులే - సక్కానిపిల్ల !సి!

ఎక్కడికిపోతావు? యేండది సెప్పింక - యెట్లననిన్నిడవనేపిల్లో
యెట్లన నిన్నిడవనే

పెల్లినన్ను చేసుకుంట వొల్లెలసామ్యులెడత - కల్లంతతెచ్చి
పోతనే పిల్లో పిల్లో !సి!

సక్కాజత్తులమారి - నాయెఱిపిల్లో సిక్కేపు సిక్కేపులే

పిల్ల పిల్ల పిల్లో సిక్కేపు సిక్కేపులే సక్కానిపిల్ల !సి!

కాంతా—(స్వ) ఏమిది! ఏడు నిక్కముగ మనుష్యుడేయై యుండును.

దొంగ—(స్వ) తొలింబరంగ నన్ను నూసిపేజేశా! అన్నది. నానంత
సోగ్గావుండాగామాల్పు? కామించెనాసోకు నాటాకు. నాటికు.
నన్ను మోయించి పేజేశా! అంటా నాయెంబడి వడ్డది. నానంత
సోగ్గావుండా గామాల్పు?

(అని వికటముగ నవ్వును.)

కాంతా—ఓరీ! నీవెవ్వడవు?

దొంగ—నేనే.

కాంతా—నేనే యన యెట్లు తెలియును? వివరముగఁ జెప్పుము.

దొంగ—యహే! నేనే నంటే తెల్పు?

కాంతా—బాగుగానున్నది. పోనీ నీవర్లమేమి?

దొంగ—నావర్లము నీలవర్లమే.

కాంతా—సరి సరి అడవి మనుష్యుఁ డన్నందుకు సరిపోయినది. (వచ్చి)
వర్లమనగా కులము. తెలసెనా?

దొంగ—అట్లా సెప్పురాదూ? మరి మజ్జేటకులం,

కాంతా—మజ్జేటకులమనగా నేమి? సరిగాజెప్పుము?

దొంగ—యహే! మజ్జేటకులమంటేను.

కాంతా—నీవృత్తి యేమి?

దొంగ—ఇదే.

కాంతా—ఓరీ! ఇంక నీవొకవస నీవు బొమ్ము. అధికవ్యసంగముతో
బనిలేదు.

దొంగ—ఇదిగో! మరిగల్తే పేజేశా! అని నన్ను మోపించి నాయెం
టబడి యివ్వడేడకల్తా? నన్ను వెల్లి సేసుకోవు?

కాంతా—నీకుఁ కావలెనా? నీరూపమునకుఁ బెండ్లియే లక్కువ
నుమా ?

దొంగ—లక్కువో? యెక్కువో? నన్ను వెల్లి సేసుకుంటావాలేదా?

అవి ముఖ్యముగ నిర్జనప్రదేశముననే యుండుననియు నుడివిరి.
అటులనే యెవ్వరును సంచరించని యాఘోరారణ్యమునకు
నన్ను రప్పించినది.

(అని దగ్గరకుఁబోయి మరలఁ జూచును.)

దొంగ—(ప్రేరేపితమున యుండును.)

కాంతా—అయ్యో! దైవమా! నాకింక తెరువెయ్యది? ఆదుర్భుద్ధి
బారినుండి తప్పించుకొని పాణిముల నిల్పుకొంటినిగాదా యని
సంతసించితిని. ఇది భూతమో అదవిమనుష్యుడో? ఇప్పుడిచట
నుండి తప్పించుకొను నుపాయము దోచక మిగుల భీతిఁగొ
ల్పుచున్నది. (ముందుపోయి వెనుక కేగును)

దొంగ—(ప్రేరేపితమున యుండును.)

కాంతా—(దొంగమీముఠాచి) అయ్యో! ఆవలకుఁ బోవుదమన్న
సీభూతమును జూచినది మొదలు కాళ్ళు వడకుచున్నవి. భీతి
గొల్పుచున్నది. నాకేమియుఁదోచుటలేదు.

(అని మెల్లగ నావలకుఁ బరుగిడును. లోన పెద్దధ్వని గల్గును.)

దొంగ— కీర్తన.

సిక్కేపు సిక్కేపులే - సక్కానిపిల్ల !సి!

ఎక్కడికిపోతావు? యేందది సెప్పింక - యెల్లననిన్నిడవనేపిల్లో
యెల్లన నిన్నిడవనే

పెల్లీనన్ను చేసుకుంటే వొల్లెల్లసామ్మలెడత - కల్లంత తెచ్చి
పోతనే పిల్లో పిల్లో ||సి||

సక్కాజత్తులమూరి - నాయెఱిపిల్లో సిక్కేపు సిక్కేపులే

పిల్ల పిల్ల పిల్లో సిక్కేపు సిక్కేపులే సక్కానిపిల్ల !సి!

కాంతా—(స్వ) ఏమిది! ఏడు నిక్కముగ మనుష్యుడేయై యుండును.

దొంగ—(స్వ) తొలింబరంగ నన్ను నూసిపేజేశా! అన్నది, నానంత
సోగ్గావుండాగామాల్సు? కామించెనాసోకు నాటాకు. నాటికు.
నన్ను మోయించి పేజేశా! అంటా నాయెంబడి వడ్డది. నానంత
సోగ్గావుండా గామాల్సు?

(అని వికటముగ నవ్వును.)

కాంతా—ఓరీ! నీవెవ్వడవు?

దొంగ—నేనే.

కాంతా—నేనే యన యెట్లు తెలియును? వివరముగఁ జెప్పుము.

దొంగ—యవ్రా! నేనే నంటే తెల్లు?

కాంతా—బాగుగానున్నది. బోసి నీవర్లమేమి?

దొంగ—నావర్లము నీలవర్లమే.

కాంతా—సరి సరి అడవి మనుష్యుఁ డన్నందుకు సరిబోయినది. (వ్రీ)

వర్లమనగా కులము. తెలసెనా?

దొంగ—అట్టా నెప్పురాదూ? మరి మజ్జేటకులం,

కాంతా—మజ్జేటకులమనగా నేమి? సరిగాజెప్పుము?

దొంగ—యవ్రా! మజ్జేటకులమంటేను.

కాంతా—నీవృత్తియేమి?

దొంగ—ఇదే.

కాంతా—ఓరీ! ఇంక నీవొకవన నీవుఁ బొమ్ము. అధికవ్రీసంగముతో
బనిలేదు.

దొంగ—ఇదిగో! మరిగల్తే పేజేశా! అని నన్ను మోపించి నాయెం
టబడి యివ్వడేడకల్తా? నన్ను పెల్లి సేనుకోవు?

కాంతా—నీకుఁ కావలెనా? నీరూపమునకుఁ బెండ్లియే తక్కువ
నుమా?

దొంగ—తక్కువ? యెక్కువ? నన్ను పెల్లి సేనుకుంటావాలేదా?

కాంతా—టరీ! నీకొక్కమాటఁ జెప్పెద వినుము. (స్వ) వీనికారినుండి

యెట్లుగా తప్పించుకొందును? యేమియూదోచుటలేదే?

దొంగ—యేందది? సెవ్వు సెవ్వు యింటాను.

కాంతా—పెండ్లి సేనుకొనుటకు నీకును నాకును భేదము గలదు.

అందుచే కుదరదు.

దొంగ—బేదం అంటే.

కాంతా—నల్లనిరూపుచే చూచుట కసహ్యముగ నులినవత్త్రములతో

నుండు నీకెట్లుగా పెండ్లియగును?

దొంగ—నాకంటె సోగ్గావుండవేం? యిదిగో! మాటిను.

కీర్తన.

నల్లోడువిలేను = నాకెమని అంతారు? నామాట యినయే పిల్లా
చక్కానిపిల్ల నామాటయినయేపిల్లా

హాయ్ హాయ్ చీరాము లెట్టుండనే? చెప్పవే పిల్లో చీలమ్మ
యెట్టుండనే?

పిల్ల పిల్ల పిల్లో కుక్కమూరి యెట్టుండనే? చెప్పవే పిల్లో చె
ప్పవే పిల్లో? రుక్మిణమ్మ యెట్టుండనే?

కాంతా—నీకునిజముగా పెండ్లి కావలెనా? అట్లయిన పోకుగా ఉండ
వలెను, మంచిద్రొప్పులు వేసికొని బంధుసహాయముగా రావలె.

దొంగ—బాగుచహితం అంటే?

కాంతా—చుట్టాలతో గూడా.

దొంగ—అట్లాగే పిల్చుకొల్తాగాని నువ్వెల్తాయేము. యెల్తే?

కాంతా—వెళ్ళునుగాని మంచిద్రొప్పులతో గూడ రావలెను.

దొంగ—మంచియిలేయే నాకు.

కాంతా—బన పోయిరమ్ము.

దొంగ—యెల్తాయేము.

కాంతా—నే నచ్చటికి పోయెదను. నీకొఱకై యిచ్చటనే యుండ
దను. తీవ్రముగరమ్ము.

దొంగ—నువ్వెల్తాయేము. ఇదిగో నీపేరేంది. సెప్పుమరి?

కాంతా—రాజాధిరాజసార్వభౌమ ప్రతాపసేనరాజేంద్రుని దేవేరి
యగు కాంతామతీదేవి.

దొంగ—అబ్బో! అంతపెద్దదా? నాకు రాదు సిన్నదినెప్పు ?

కాంతా—ప్రతాపసేన రాజేంద్రునిభార్య, కాంతామతీదేవి.

దొంగ—బాబో! యింకా పెద్దదే యింకోటిసెప్పు ?

కాంతా—సరే కాంతామతీదేవి.

దొంగ—ఉహూ ! యింకాసిన్నది ?

కాంతా—కాంతామతి,

దొంగ— అదినాటిరాదే?

కాంతా—నే జెప్పెద వల్కుము. కాంతామతి (ఓక్కొక్కయ
తురముజెప్పను.)

దొంగ—పైరీతిగాఁ బల్కును. (కొంతసేపటికి వేళ్ళు లెక్కపెట్టుకొ
ని) గంత గంత గంత యిడరాదు.

కాంతా—పోనీ యట్లనేపిలుపుము.

దొంగ—(స్వ) గంత గంత గంత యిదిగో! యిదిగో యెల్తాయేము.

కాంతా—నేనచ్చటికి వెళ్ళను. నీవుమార్చిము తొందరగారావలెను.

దొంగ—యెల్తుండ. పోతుండ. మల్లొత్త. నువ్వెల్తాయేము.

కాంతా—అబ్బ ! పొమ్ము. నమ్మవా? నమ్మకున్న నీకింతయే.

దొంగ—యెల్తుండ. పోతుండ నువ్వెల్తాయేము. అట్టాకాదు, నేగిరిగీసి
యెల్తా. (కాంతామతి చుట్టు గిరిగీసి ఉమ్మి వేయుచు పోవఁ
బ్రయత్నించి) యిదుగో! యెల్తా. పోతాను, వెల్లమాకి. నా
నిప్పుడే పత్తా. (నిష్క్రమించును.)

కాంకా—అబ్బా ! వీనిబాధ వడలేక విసిగిపోతిని. వీనినిజూడ నవ్వును, నాకతిఁ దలంచ దుఃఖమును వచ్చుచున్నది. (అటు నిటు జూచి) నేనింక యిందు నిలువఁ జనదు. మరల నామూఢుఁడురాగలఁడు. వాఁడు రాకమున్నె వేరొకమార్గమునఁ బోయెద. హా ! దైవమా ! ఎట్టి యిక్కట్టులఁ బెట్టుచుంటివి?

[పునఃప్రవేశము—అడే స్థలమున దొంగ, వానిబంధుగులు మేళముతో]

1 అన్నా ! మావడినేడి?

2 మామా ! మాఅత్తేడి?

3 కావా ! మాఅప్పేడి?

4 తమ్ముడా ! మఱదలేడిరా?

దొంగ—యహే ! ఉండదలే అరవమాకండక.

(బంధుగులందఱు కలసి పాటలు పాడుచు వంచరంగులు దెచ్చి ముఖమునకు, శరీరమునకు రాచెదరు.)

1 అన్నా ! మావడినె యెక్కడ నున్నదో తీసుకురా ?

దొంగ—అల్లదుగో! ఆపొదసాటున కూకొమ్మెట్టె. నెయ్యిమట్టిలాక్కురా. హా.

1 (పోయి చూచివచ్చి) ఎల్లిగ మల్లిగ పుల్లిగో ! అంతా వుత్తడేరో దొంగవవ. మన్నికూడా తీసుకొచ్చాడు. (అని కొట్టును అందఱు—యెదవా ! అబద్ధాలు నెప్పి పిల్చుకొల్తావా (అని కొట్టి నిష్క్రమింతురు)

దొంగ—గంతా! ఓగంతా! ఓగంతా! (అని యేడ్పుచు) వీరల్లెమ్మ చిగ్గొయ్య, మాయమాటలు నెప్పి మంచిచెరును వేసుకురామని నెవ్వకుండెల్లే ? నిన్నీ యడియిలో వట్టుకొకపొయ్యానం తునేదొంగనేనా? మరిగెత్తనేన్నీ నేనా? యెల్తాపెళ్ళిసేనుకొల్తా (నిష్క్రమించును. యవనికజారును.)

శ్రీ కాంతామతి.

పంచమాంకము

వృథమరంగము—అడవి, మహాకభాగము

[వృథేశము కాంతామతి వివాదముతో]

(అనుబంధము 15)

అయ్యో ! నేనంతపాపురాలను?

చ. వెలయగ మున్ను దంపతుల ♦ ఏడగ తంపులు పెట్టఁజెట్టి భూ
తలమున నట్టిపాపఫలి ♦ తంబొగి నే నను భావ్యమందిరి
నిలువఁగనీడ లేక మఱి ♦ నీళ్ళును, గూడును లేక నెర్లదా
యిలఁ జరియించుచుంటి నీక ♦ నింతలు జర్గనటం చెఱుంగనే.

కట్టా ! దైవమా! ఇంతవఱకు మువ్వరచే బడరాని పాట్లువడి
తిని. ఇక ముందైన వాకష్టములు గట్టువట్టునా ? ఏమి నావెడఁగు ?
నాయెట్టి నిర్భాగ్యురాలికిఁ గష్టములు తొలఁగునా ? కల్ల. నేధన్యు
రాలనేయైన నావతిచెంతనే యుండుదానఁగదా ? ఇట్టికష్టముల శీల
లోనాదును.

గీ. భాగ్యహీనను గాఁజెట్టి ♦ వతిని వీడి

కుండి కృశించుచుంటి నా ♦ డెండమందుఁ

గటకటా! కాననముల నా + కంజజాతుఁ
 దుండుమని వ్రాసెఁ గాఁజోలు + నొప్పిదముగ
 మూఁడువంతుల నుడుట న + మ్ముదముతోడ.

హా! ప్రాణవాహా ! నీనుందరవడనారవిందముఁ జూచుభాగ్య
 మీజన్మమున నిర్భాగ్యురాలనగు నాకుఁ గలదా? కల్ల. మందభాగ్యు
 రాలనగు నేనెట్టిపాపము లొనర్చితినోగాని ఎందుఁ జూచినను అన్నియు
 నశుభములే. ఎందుఁ జూచినను అన్నియు సంకటములే. ఇంక నేనెవ
 నేయుదు? హా! ప్రాణేశ్వరా! నీప్రియకాంతను కానరావా ?

ఉ. నాథని మెట్టినిల్లు మరి + నాతలిదండుల సోదరాదులగా
 మోదముగూర్చు నాసఖుల + ముచ్చటలాడెడు రాజకీరమున్
 నాదయివంటు జాలక న + హా! విడనాడి యహర్నిశంబు లీ
 బాధలనందనాయో? నిరఁ బ్రాణము + జోడుగదాయో? దైవమా
 హా! నిర్భాగ్యురాల నిర్భాగ్యురాల (ముందునడచును)

[ప్రవేశము: రాజకుమారులు ఇద్దరు ఒకవైపున]

1 మిత్రీమా! నీకన్న నెక్కుడు మృగముల నేనే సంహరించితిని.

2 ఇట్టి యన్యతము లాడకుము. నీవామృగములతోడఁ జరుగిడఁ
 జాలకుండుటచే వ్రతిమృగమును నేనుగదా కోలంగూర్చినది?

1 వీటిమీగాని అటుఁజూడుము.

2 ఓరా! ఏమి దాని యెయ్యారము ? నామనము తల్తరించు
 చున్నదే?

మ. అరవిందంబులు జూడు కన్దవలు నీ + లాభింజనా ముంగురులే
 శరదందువ్రతి బింబమా ముఖమలే! + సర్వాంగ సౌందర్యమున్
 యురలే! వర్ణనసేయజాలను—బహా! + యాయంతి నీ, గారమున్
 ధరలో నెవ్వతైన నుండెనే? సఖా + తథ్యంబు నూహింపుమీ.
 1 మిత్రీమా! ఏమీ దానిసోయగము? ఓరా! ఎంతవన్నలాడి?

సీ. కమలజారికి కళం ధ కము గలదంచని

యెకసక్తిమాడు నీ ధ సకియమోము

కంఠుజంబునకు పో ధ నుగమస్థిరంబని

నిరసించు నీకాంత ధ నీటు గనులు

కుండ కుట్టలములు ధ కుదురుగా లేవని

యదలించు నీతన్వి ధ రదనవంత్రి

జక్కవలాకృతి ధ సరసంబు లేదని

సైగజేయు బాలంతి ధ వ్రనయుగంబు

గీ. నిట్టి శుభయావదావణ్య ధ మింతులందు

జూచియుండను - జూడను ధ జూడబోను

నీశుభాంగిని జేవట్ట ధ నిహము తరము

గలదు పురుషుల కరయంగఁ ధ గలియుగాన.

సఖుడా ! దాని మాటలాడించి చూతము రమ్మ. రమ్మ.

(దాపుఁజేరి) చెలీ ! నీవెవ్వరిదానవు? బంటరిగ నీ ఘోరాటపులం దిమ్మి

రు కారణమేమి ? నీచుగ డెవండు? సర్వము, దెల్పుము?

కాంతా—అన్నలారా ! కర్మవశముననీయరణ్యములఁ దిమ్మిగు చుం

టిసి, నావిచారణ మీశేల ? మీమార్గమున మీరు పొందు

2 (కనుసైగజేయును.)

1 చెలీ ! నీకథయెల్లఁ జెప్పక దాచితివి. కానిమ్ము. వంటయింటి

కుందేలువలె మాచేఁజిక్కితివి. ఇందెంచుఁజోగలవు?

(అనుబంధము 16)

2 సీ. నిను బాసి నేనింక ధ నిలువజాలన బాల

కోరికఁ తీర్పవే ధ కుండరదన !

1 కనకాంగి! నీ నీటు ధ గన్తెన మదికి సుం

తావమాయెనిగెట్లు? ధ తాకు దకట !

2. సరసిజనేతి! నీ + సౌందర్యమారసి

నంత, గలకఁ జెంది + తబ్బపాణి !

1. సతులననేకుల + షీ తిలలంబునఁ గంటి

గాని నిన్బొలిక + కాంతఃకాద

2. గీ. మోచి చక్కర రుచిజూపె + ముద్దుగుమ్మ !

1. నీదు కాఁగిట నను జేర్పు + నీలవేణి !

2. మరునిదాడికి నోర్వనో + మందయాన !

1. నన్నుఁ గరుణించి శోవవే + వన్నెలాడి !

2. కలికి! మూఁగొరికఁ దీర్చనిదీ నిన్ను విడుచుటకల్ల. కావున నీ పి

కార్యమున కంగీకరించుము.

కాంతా—హరిహరీ! (చెవులుమూసికొని) ఎంతమాటాడితిని.

కా. అన్నా! మీకును నేనుపోదరిని మీఁ యంఘురిలో దగ్గఁ గొల్చెదన్

నన్నీరీతిని గోరఁగాదగునె? య + వ్యాయంబుగానిట్లు, గా

కున్నఁగొనికలఁదోడబుట్టువులు లే + రో? వార లిమ్మార్గము

చన్నారా? యది జెప్పడి ? పిదనమీ + రుద్రీశ్వరుల గారొకో.

మీరు రాజవంశజులుగారా ? ఏమోనబ్బి. రాచవారైనవారిలో నింత

జ్ఞానహీనులుండురా? లేకేమి? కొందఱు వానివరుసలెఱుంగని పశు

ప్రాయులుగలరు. రాకుమారులారా! మీకీబుద్ధితగ్గు, మీశోవనుఁ

మీరుపోండు: పావము చాలకృపవడి మంచిసీతి నేర్పితిరి, మీకుసీతి

జెప్పవారులేరా ? మీ పెద్దలకును నిదియే నడువడియా ? దోహు

లారా!

1. కాంతామణి! నేయిమాటలాడువారముగాము. ఎట్లైన నంగీకరిం

వక తప్పదు. లేకున్నఁగుక్కుటమురీతి యని యొంచుము. ఇంక

జాగుసేయక లెమ్ము. అపొదరింటికదకు పోవుదము.

కాంతా—

గీ, వరసతులపొందు భువిగడు + పావమనుచు
చెప్పియుండరే? యార్యులో + చెనటులార!
యభిముగలుచు మీకింక + నాయువుడుగు
పొందు పెంకికి వేగమి + పొద్దువ్రాయె.

2. ఇందువదనా? వరసతులపొందు పావమని యెందువాసియుండి
నది? చూడగలవా? ఉండెనపో. తెలివిహీను లెవ్వరో వాసి
నదిగాని తెలివిగలవారలు వాసినదిగాదు.

కాంతా—అవును. వారు తెలివిహీనులు. మీరు తెలివిగలవారు. కను
కనే యింక నీతితత్వక సంచరించుచుండిరి. లోకమున నింతవ్వ
రైన తెలివిహీనులుండిన మీకడనున్న తెలివిని బోధించి మీ
యంతె బుద్ధిమంతులుగ శసే మీ పెంటనే ద్రివ్యకొనుచు యీక
చూర్జింపుడు.

1. గీ. మాటలేల? ముమ్మాటికి + మరునిశేలి
జేల్పు నన్నింక బాగేల + దెరవమిన్న (వట్టుకొనబోవును)
2. వానిమాటలకేమిలే? + వనరుహాక్షి
నన్నుఁ గూడితొ వేవేగ + నిన్నుఁ గొలతు.

(వట్టుకొనబోవును)

కాంతా! నన్ను వివాహమాడుము, నీకెందును లోభములేదు.

1. తస్వీ! నన్నుఁ జేపట్టుము. నీకు సర్వాధికారమొసంగెద.

కాంతా—(స్వ) వీరికెన్నినీతులు జెప్పినను వినక నన్ను భంగపెట్ట
నెంచిరే? కానిమ్ము; వీరిని కవటోపాయమునఁ దప్పించుకొను
నుపాయముఁ బన్నెద. (వీ) రాకుమారులారా! మీకు నిజ
ముగ వివాహము గావలెనా?

1. నాకుఁ గావలెను.

2. నాకుఁగావలెను. (మొదటివానిని జెట్టును)

కాంతా—రాచగున్నలారా! మీరు నీన్నవయస్కులు. నేనన్ననోపెద్ద
వయస్కురాలను. మనలకు నైవాహికం జెట్లు పోనగును?

1. కాంతా! నీకన్న నేనే పెద్దవాడను చూడుము.

(అని మీసమును జూపును)

2. తరుణ! నీకన్నను వీనికన్నను చాలాపెద్దవాడను నీవు విచారించి
మరి జేలుబట్టుము. [మొదటివానిని నెట్టివేయును]

కాంతా—కౌను! మంచియుక్తవయస్కులు నాకు లభించిరి, ఆతఁడు
బాలుఁడు,నీవు వృద్ధుఁడవు. మంచిచాంపత్యము,మిత్రాతిదాంప
త్యము గడసౌఖ్యముగనుండును. చాలు చాలు పొండు.
(పోవఁజూపును రాకుమారు లడ్డమువచ్చి నిర్బంధింతురు.)

కాంతా—[వ్వు] వీరలనింక కనుటోపాయమునడపించుకొనవలయును.
[వృ] యువకులగు నో వీరులారా! మీకు నిజముగ నాపైఁ
జేమి యన్న నేనుకొటికెప్పెద. అందుల కంగీకరించి మోగ
ట్లనర్పవలయు. అట్లు జేసెదరా?

1. అట్లు నే జేసెద.

2. నీయిష్టమగునట్లు నేముందుజేసెద.

కాంతా—అట్లయిన ముందు మీదుస్తు లిందుంచుడు.

1. 2. ఇదిగో! ముందునావి. ముందునావి. (విడచి కిందనుంతురు.)

కాంతా—ధనుర్బాణములఁగూడ నిండుంచుడు.

1. 2. ఇదిగో! ముందునాది. ముందునాది. (ధనువులఁగూడ కిందఁ
బెట్టుదురు.)

కాంతా—ఇంక వినుండునన్ను బెండ్లాడఁదలఁచుకొన్నది నిజమేగదా?

1. 2. నిజము, నిజము.

కాంతా—అట్లైన వినుడు. ఈశ్వరమును రివ్వున వేసెదను. దాని ముందుగ నెవ్వరుదెచ్చిన వాని జేపట్టెదను. ఇదిగో బాణముని వినరుచుగటిసి. (బాణముఁ దీసికొని ఒకపైపునకు విధి వేయును. రాకుమారుఁ యర్చులెత్తుచురు) యొన్నబట్టి, నిన్న కన్నులుదెరచిన వారికిఁగూడ భార్యగావలసినదై కనుకనే లోకమెల్ల యుష్ణవ్యాధులు వ్యాపించి నానాట ఓడించి కడకు మృతులగుచున్నారు, తమ దేహపటుత్వము తామెఱుంగక సంచరించు నిట్టి మూర్ఖులగుట లెట్లుండవలెనో యట్లనేయుండును. మరచినాను, ఆమూర్ఖులు రాకమున్న యీ దుస్తులను ధనువులనుధరించి పురుష వేషమున ముందుమార్గముఁ జెట్టెద.

(దృన్దులను ధనువును దీసికొనిపోవును)

[పునః వ్రేవేశము రాజకుమారులు, అదేస్థలమున]

1. (చూచి) అన్నా! ఎంతమోసగించినది? ఎన్నోనమ్మికలఁ జెప్పినమ్మించుటయ గాక దుస్తులను ధనువులఁగూడ గొనిచననే? కనుకనే స్త్రీజాతిని విశ్వసించఁ దగదనియు, కంతముఁగోసినను నమ్మరాదనియు పూజ్యులగు పెద్దలు నుడివియుండిరి.

2. అన్నా! ఆ కాంతను వెదకి నీవే జేసికొనుము.

1. నాకేమియువలదులే? నీవే జేసికొనుము.

2. ఆ మనగతిపెండినలెనే యున్నదిలే? మనదుస్తుతో నహఁగైకొని పోయినది. ఇంక మనమెట్లు పురములోనికిఁబోవుదము? దుస్తులులేక పురముఁ జేరితిమేని చూచువారెల్లరు మనల వింతగఁజూచుటయగాక, దుస్తుల నెందోగోల్పోయిరని గొల్లు పెట్టెదరు. కాన నట్లైన యీ కాంతారమందు నాకాంతను నెమరుకదము రమ్ము.

1. అన్నా! మదాంధకారముచే మన మాతాంతను గోరుటచేతనే
 గదా? మన కిట్టికష్టములు గల్గినవి? కరవాగులనుగోలుటపాట
 మనిషుడివియే యుండినది. పాపకూమరొక మేమియు లేకు.
 అన్నా! ఆపాపమువృక్ష మనవైకరింపుమిందినది. ఇంకను
 నుడుపులఁ దెచ్చుకొనుటకై యొనరిపోయిన మార్గముఁబట్టి
 పోవుదముగమ్ము, మన గృహచారదేవత యిట్లు జేసిందిలే.
 (నిష్క్రమించును యవనికబారును.)

ద్వితీయరంగము ఉద్యానవనము.

[ప్రవేశము:—కాంతామతి పురుషవేషమున శయనించి]

[పుష్పములఁగోయుచు చంద్రరేఖ కొండలు చెలికత్తెలు ఒకవైపున.]

(అనుబంధము 17.)

చెలి—నఖ! చంద్రరేఖ! నీమదికి నచ్చిన పురుషసింహుఁడు నేను
 గదా లభించినది? అనుగో! ఆ లతాకుంజములచేత శయనించి
 యుండిన సౌందర్యమూర్తిఁ జూడుమా? ఆహ! ఎట్టిసౌందర్య
 వదనారవిందము?

చంద్ర—(చూచి) ఔనే చెలి! ఇదివలె కెందఱనో రాజకుమారులఁ
 జూచి యుంటినిగాని యిట్టిసౌందర్యమున కునికికట్టగు నవమన్మ
 థాకారుని గాంచఁ జాల నైతి? ఔరా! ఏమి నీని
 సౌందర్యము

[అనుబంధము 18]

ఉ. కంతునికంటె నైవధుని * కంటె వసంతనికంటె యామిని
 కాంతునికంటె దత్తుతుని * కంటె గుభేరుని పట్టికంటె బా
 కాంతకసూతికంటె లలి * తాకృతినెవ్వచునుండు, మేదిని
 కాంతుఁడటంచు నాకు చెలి! * కాంతులుగల్గెన వేయిచేటికి

చెలి !

ఉ. " వీని ముఖంబు చందురుని * వెల్వెలఁ బారగఁ జేయుమాడగా
వీనివిలోకనంబు లర * విందములన్ ముకుళింపఁజేయగా
వీని భుజద్వయంబు ఘటి * వృద్ధుని నొదలపంపఁజేయగా
వీనివిలాస సంపద తి * విష్టవసన్నుత మాటదితమి ? "

మరియు

కం. చిందమ్ముల కుందమ్ముల
కందమ్ముల గల్పువీని * గళ రద "చముల్
కెందమ్ముల కుందమ్ముల
చందమ్ముల దనరువీని * చరణము లెన్నఁగ."

చెలి—రమణీమణీ! చక్కగా వర్ణించితివి. నీవు చెప్పినట్లన్ని లక్షణము
లచే నిలసిల్లుచుండె. ఈతఁడే నీకుఁ దగిన పురుషుడు.

చంద్ర—కాంతా ! ఈతని యాకృతి చూడ మోహావస్థముద్రయున
ముంచుచున్నయది. ఇంక నీమోహము నేధరింపఁజాల. ఇటు
దిలకించుము.

నీ "వదనవృక్షాత లా * వశ్యాంబుసంహార
కమలంబులన వీని * కన్ను లమరె
నిక్కివీనులతోడ * నెక్కసక్కములాడు
కరణి నున్నవి వీని * ఘనభుజములు
సాకల్పసంభవా * స్థాన వీతికవోలె
వెడదయై కనువట్టె * వీనియురము
వృత్తిఘటించు జివుళ్ళ * పై నెఱ్ఱవాఱిన
రీతి నున్నవి వీని * మృదువదములు
గీ. నేరెఱుఱియనల్ దెచ్చి * నీరజాపు
సానబట్టిన రాపొడి * చల్లమెదిలీ

వదను నుభ నిడిచేసెనో? ♦ వద్దభవుడు
 వీనిఁ గాఁ కున్నఁ గలదె ? యీ ♦ మేనికాంతి."

[కాంతుడు మేల్కొంచి]

కాంతలారా! మీరలెవ్వరు? మీనామమెది ? ఇందురాగతమేమి?
 చెలి—ఆర్యా! ఈమె కళింగాధీశునిపుత్రి. చంద్రరేఖ. మే మామె
 యనుంగుసఖులము. వనవిహారార్థమైయిదువద్దితిమి. మీనా
 మమెయ్యదో? స్థానమెయ్యదో? కులగోత్రములెవ్వయో? నెల
 వీయివేడుచున్నారము. మీకుఁ గల్యాణమగుఁ గాక.

కాంతు—(స్వ) ఏమి ! యీచెలి యట్లుభాషించుచున్నది ? (కు)
 కాంతా! రాట్కులసంజాతుండ. కుంతలపురిశుని పుత్రుండ.

చెలి—జేవా. తమనామముం దెలుప ప్రార్థించుచుంటి.

కాంతు—నా కులగోత్రీనామము లడుగుచుంటివేల? నానోడసంబంధ
 మొనర్చెదవా ?

చెలి—(నమస్కరించి) జేవా! యాగ్రహింపకుడు. ఒక మనవిగలదు
 మీ రంగీకరింతురేని యుగ్గడించెద.

కాంతు—అంగీకరింపదగినదైన సంగీకరించెదను.

చెలి—(చంద్రరేఖనుజూచి కన్నుగీటును.)

చంద్ర—ఆర్యా! ఈకళింగపురాధీశ్వరుండగు మూతండి ముదుసలి
 యగుటచే రాజ్యతంత్రము కుశలముగ నడువడగు రాకుమా
 రుడు లభి;వమిజేసి సంతోషమందుచుండె. మరియు నా—

[తలవంచి సిగ్గుపడుచు]

కాంతు—తరుణీలజ్జించెదవేల? యిది లజ్జించుటకదనా? చెప్పదలచిన
 దాని సంగముగాఁ జెప్పము. ఇం దన్య లెవ్వరుండిరి?

చెలి—అయ్యా! ఈరాజ్యభారమును మీభుజస్కంధముల నిడుకొని
 యీమెను వినాహూనుడుమని యీమెకోరిక, మీరిందుల కం
 గీకరించి యీమెను జేవట్టవలయును.

చంద్ర—(చలికత్తెను చాటుచేసికొని) భూజానీ. ఇదియే నాకోరిక.
ఇంక నాముద్దుచెల్లించి నాకును యాకలింగరాజ్యలక్ష్మికిని
నాథులగుదురుగాక యని ప్రార్థింపుచుంటిని.

కాంతు—సఖీ! నీకోర్కెయందొండు తీర్చెదను. రెండవదాని యర్థవ
త్పరమునకుఁగా ని దీర్చజాల, మన్నింపుము.

చంద్ర—అర్యా! ఇట్లు సెలవీయఁదగునా? మీ రిప్పట్ల దీర్పఁగల్గిన
కార్యమెద్దియో సెలవీయవేడుచుంటిని.

కాంతు—కలికీ! నీతండ్రి వృద్ధుడగుటచే రాజ్యభారము మోయఁజాల
కుండెనని వల్కితివిగదా? కాన వ్రస్తుతమందీరాజ్యరమకు నా
యకుఁడనై వ్రజాపాలనముఁ జేసెదను గాని యారుమాసము
లవఱకు నిన్నుఁ బరిగెయమాడఁజాల.

చంద్ర—కారణము సెలవీయ వేడెద.

కాంతు—ఏమని చెప్పుదును. ప్రియకాంతావియోగము సంగభవించు
టంజేసి యాగుచువుఁ జెప్పితిని.

చంద్ర—కాంతావియోగము మీకెట్లు గల్గె?

కాంతు—కాలవశమున ఘోరాటవులఁ ద్రొమ్మరుచుండ నందు ప్రియ
కాంతను గోగ్గోయి యెందైన నున్నజాడ కనుగొందమని యి
ట్లు ద్రొమ్మరుచుంటి. కానిమ్ము; నీకోర్కెదీర్పరాజ్యపాలన జే
యుచు నిండేయుండి నాకాంతను నెమఱఁదగు వారింబనిచెద.

చంద్ర—చిత్తము. తమదయ.

చలి—అమ్మా! చంద్రీరేఖా! చాలా జాగ్రత్తది. రమ్ముబోవుదము.

చంద్ర—అర్యా! పురమునకుఁ దయసేయుడు.

కాంతు—మంచిది బోదము.

చంద్ర—రండుబోవుదము. (అందఱు నిష్క్రమింతురు)

(యవనికజారును.)

తృతీయరంగము— రాజాస్థానము.

[ప్ర]వేశము:— కాంతుడు అసీనుడై

రాగావతారసింహము.

అజా! యేమివాగతి?

సీ. శంకరాభరణంబు + జగతిభారముదాల్చు

రీతి భూభార మే + రీతిమోతు?

మోహనాకార సీ + ముద్దుమోమును జూచు

భాగ్య మెప్పటికీల + భ్యంబుగల్గు?

భూపాలచంద్ర యా + పాపపువిధియెవ్వ

కష్టముల్ పాల్ జేసె + గాదెనన్ను?

కన్నడ యేల? నా + గాచిరక్షించుట

కిది మంచినమయ + మిశ్రేలజాగు?

గీ. తోడివారలుజాల నం + శోషవార్ధి

నోలలాడుచునుండిరి + యోనిరిలక

నోలిమిక మీపదంబుల + నోలగించు

భాగ్యమబ్బునో లేదో + యీపాపికింక!

అజా! నేనెట్టి నిర్భాగ్యురాలను? వడరాని యిడుమలఁ బడి నేటికి
కవటవేషధారిని కంతుడనుచేర కాలము గడుపుచుంటి. నాకవట
కృత్యమెఱుంగక చంద్రలేఖ తిన్నువినాహమాడుమని బల్కుచున్నది.
అమె సుందరవదనారవిందముగాంచిపపుష్ప లజ్జించుచుంటి. నేజేప్పిన
గడుపు సైతము తుడముట్టవచ్చినది. నాప్రీతికాంతునిబాడ మొందును
గానింపదయ్యో. ఇంక నేనేమిసేయుదాన? వాకింక దిక్కయ్యిది?

ఓలక్ష్మీవల్లభా! గోకనాయకా! అర్జునశరణ్యా! ఇంకనా
నాథుని వాకుంజావకున్న సీప్రీతిమలఁ బాయదాన. ఓలక్ష్మీవల్లభా

కంసమర్దనా! పరిభిక్ష పెట్టనన్న రక్షింపుమా? గరుడసైంధవా! వైకుంఠ వాసా! దిక్కులేని నాయట్టి దీనురాంధ్రాకు నీవేగదాదిక్కు? పుండరీకాక్ష! యింక రక్షింపును. (చూచి) ఎవడురా?

[ప్రవేశనా, సేవకుడు]

అయ్యో! సేవకుడు.

కాంతు—పీరి! నీవింక కారాగృహముచెంతకు జని యాకారాగార కుడ్యవ? పై వ్రాసిన చిత్రీకటముఁజూచి యెవ్వరైనను దుఃఖించినను మోహించినను వీరదృష్టినిఁజూచినను వారి నెల్లర కారాగృహమునందుంచుము. ఇదియే నాయాజ్ఞ! జాగ్రత్త, మరచితిని. ఎవ్వరేని మాని వేషధారులు వచ్చిన వారిని సన్మానించి యుచితాసన మొసంగుము.

సేవ—చిత్తము.

(నిష్క్రమించును)

కాంతు—నే నించుకంత విశ్రాంతిఁ జెందఁజొయెద.

[నిష్క్రమించును యవనికబారును]

—

తురీయరంగః—కారాగృహము.

[ప్రవేశము: —సేవకుడు. ఖడ్గహస్తంబై]

రాజులయెడ సేవకావృత్తి మిగుల కష్టతరము. “కోపమువచ్చిన కొరికి చంపుదురు. లేనిచో లోకచంపుదు” ఎట్లైనను చావే? అజ్ఞ! “ఈచిత్రీకటముఁజూచిదుఃఖించువారిని కారాగృహమునందుంచు”మని, ఇచటిక నేకులు వచ్చిరిగాని యాకటమును జూచి దుఃఖించినవా డొక్కఁడగునలేడు. ఇందుఁ గాచియుంచ లేక చచ్చిపోవుచున్నాఁడ. ఇందీకటము నాచావుకొఱకేవ్రాసినారు. ఇందునందఱుండ గావలికి నేనేదొరకితివా?

(ప్ర)వేశము—ఉత్తమశీలుఁడు)

[అనుబంధము 19]

(చిత్ర)వటమునుగాంచి) హా! తరుణీ! కాంతామతి! మోసపోయితి నే?
సేవ—ఎవరు నీవు?

ఉత్త—నేను వైశ్యుఁడను.

సేవ—ఈవటముఁజూచి యేలదుఃఖించెదవు?

ఉత్త—అయ్యా! ఈమె యిప్పు డెందున్నయది?

సేవ—కావలెనా? చూపెనరమ్ము. (అని కారాగృహమందుంచును)

(ప్ర)వేశము—దుష్టబుద్ధి]

(అనుబంధము 20)

(చిత్ర)వటముగాంచి) హా! కాంతా!

సేవ—ఓయీ! నీవెవ్వఁడవు?

దుష్ట—నేను క్షత్రియుఁడను.

సేవ—ఈవటముఁజూచి యేలదుఃఖించెదవు?

దుష్ట—ఈమె నాభార్య. అంహచేత,

సేవ—ఐన యామె నీకిప్పుడు కావలెనా?

దుష్ట—అయ్యా! యెందున్నది? కావలెను. చూపితివేని నీకు పారి
తోషిక మొసంగెద.

సేవ—అట్లులైనరమ్ము. (కారాగృహమందుంచును)

(ప్ర)వేశము—దొంగ,

(అనుబంధము 21)

అ. గంతా! గంతా!

సేవ—ఓరీ! ఏలయేడ్చెదవు?

దొంగ—గంత, నాగంత.

సేవ—నీకాగంతకావలెనా?

దొంగ—ఆ. కావాల. ఏదీకంట ?

సేవ—చివరమ్ము. (అని కారాగృహముండుచును.)

[ప్రవేశము—రాజపుత్రులు].

(అనుబంధము 22)

(చిత్రి)వటముంగాంచి)హా! రుణి! నున్నుమోసకుఁ జేసియెంచుటివి?

సేవ—ఎవరుమీరు ?

1, 2 మేము రాచబిడ్డలము.

సేవ—ఈవటముంజూచి యేల యిఁఖించెదరు?

1, 2 మాకీకాంత గావలెను, ఎదున్నది?

సేవ—నిజముగ గావలెనా ?

1, 2 కావలెను.

సేవ—చివరండు. (అని కారాగృహముండుచును)

[ప్రవేశము—ప్రతాపసేనుడు, సన్యాసి వేషమున]

(అనుబంధము 23)

హా! ప్రాణేశ్వరీ! ఎందుంటివి? (చిత్రి)వటముంజూచిదుఁఖించును)

సేవ—యిదికు లేందా! నమస్కారము. ఇయ్యదితాననమలంకరింపును.

ప్రతా—మంచిది. (కూర్చుండును)

[ప్రవేశము—కాంతుడు ఒకవైపున]

కాంతు—(స్వ) ఈరని రూపలావణ్యములంజూడ నాకాంతునివలెగన్న

ట్టుచున్నాడు. నిదానించిన నర్పముఁబయలుపడును. (ప్ర)తా

వసేందా! వందనములు. ఇంచుక విశ్రాంతిఁజెంచుడు. సేవ

కా! ఈవటముంజూచి దుఁఖించినవారి నెల్ల కారాగృహముం

దుంచితవా? (అసీనుండగును)

సేవ—చిత్తము.

కాంతు—చివర ఎండ్రవరుసగఁ దోడితెమ్ము. విచారించెద.

సేవ—దిర్తము. (ఉత్తమశీలని వెలువలకుఁ దీసికొని వచ్చును)

కాంతు—ఓయీ! నీవెవ్వఁడవు?

ఉత్త—సేను బేరివంశజుడను.

కాంతు—ఈవటముంజూది యుభాచివ కారణమేమి?

ఉత్త—అయ్యా! ఈమె సర్వమును మొక సేవకుఁడు విడిచిపోవుచుండ వానికి నేకొంతధనమిచ్చి యాయమనుగొంటిని. వీడవనన్నుం గూడుమని యామెచు నే నిర్బంధించ నామహాతల్లి నాకుబుద్ధి వచ్చునట్లునీకులఁదెల్పినది. అంత నే నజ్ఞానమును విడిచి నుజ్ఞా నముధరించి, అమ్మా! నాధనమెట్లువచ్చునని ప్రార్థించ నామె వేలినుంచు యంగుళీయక మొకటిచ్చి దీని విక్రయించుకొమ్మని చెప్పినది. అంత దానిగైకొని యొక రాజసన్నిధికిం దీసికొని పోవ నాకేడని కృహించి నాకు ధనమియకయే బారదోలె. అంతసేను నాద్రవ్యము పోయెగ నాయచి మతిభ్రష్టుఁడనై జరించుచు నేటికిపురముఁ జేరితిని. ఇందాతల్లి యావవటంబు గన్పడఁ జూచి దుఃఖించితిని. అంతియెగాని వేరేమియు నేనెఱుంగ.

కాంతు—మొదటిది. ఆవలుండుము. మతికులేందా! ఇందు మీయితి ప్రాయ మెట్లుగానుండె? సెలవొనంగుడు.

కృత—ఈతఁడు ద్రవ్య ముగోగ్ధులచే మతిభ్రష్టుఁడనై తినవిజలుచుండె అట్లనే జరుగవచ్చునని నాకుందోచినది. మఱియు నామెకు యీతనికి నేమియు సంబంధముగల్గినట్లు నాకుఁ దోచకున్నయది.

కాంతు—మొదటిది. ఓయీ! నీవావలుండుము. సేవకా! తర్వాతవానిం దోడ్కొనిరమ్ము.

[సేవకుఁడు దుష్టబుద్ధిని వెలువలకుఁ దీసికొనివచ్చును]

కాంతు—ఓయీ! నీవెవ్వఁడవు?

దుష్ట—నేను రాజకులార్తముడ.

కాంతు—నీవు రాజకులార్తముడవా? ఐననీనావటముగాంచి దుఃఖించనేల?

దుష్ట—ఆమె నాభార్యగాన—

కాంతు—(కోపముతో) నీచా! నిజముగ నీభార్యయేనా? సత్యముఁ జెప్పుము. లేకున్న శిక్షించఁబడుదువు. ఆమె యిందేగలదు. నీవసత్యముఁబలికితివేని యామెనిందురావించి నిజమారసిశిక్షించెద. జాగ్రత్త, నిజముగ్గడింపుము. శిక్షించఁబడుదువు.

దుష్ట—(భయముతో) అయ్యా! నాభార్యగాదు, ఆమెనాపట్టణమునకు వచ్చినది. అంతనేనామెను నిర్బంధించి నాకోర్కెఁబడిర్చుచుంటిని. అంతనామె యిట్లుజల్కినది. “నేను గౌరీవ్రతము సల్పవలెను, అది సల్పుట కారుమాసముల యాయుదినములుంజరుగును. అందుల కనేక దానము లీయవలయు. దాని కగు వ్యయము నీవొనర్చిన నీకేలభించెద?” ననిచెప్పి నేనందులకు రాబొక్క సమందుగల ధనమంతయు వెచ్చించితి. వడఁవడి రాజ్యము సైతమితరరాజుల యాధీనముఁజేసి ధనముఁగొనితెచ్చియామెకడకుం బంపుచుంటిని. ఇట్లారుమాసములు జరిగినవి; తరువాతనాకడద్రవ్యముసాంతమైనది. ఆమెయునాయాయుదినములు జరుగకమున్నె యెందోపారిపోయినది. ఎత్తైననామెదర్శనమైనఁజేసికొందమని రాజ్యభ్రష్టుడనై యిట్లు ద్విమృదుచుంటిని. ఇందామెరూపవటంబు గన్పడ దానింజూచి దుఃఖించితిని, అంతయెగాని వేరేమియు నేనెఱుంగ.

కాంతు—ఆర్యా! ఇందు మీ యభిమతమేమి? సైలవౌసంగుడు:

ప్రతా—ఈతఁడును రాజ్యమును ద్రవ్యమునుఁ గోల్పోవుటచే నిలువ నీడలేక నిట్లుగా ద్విమృదుచు వచ్చెనని నాయభిప్రాయము.

కాంతు—ఈతని విషయమై మీరేమియు ననుమానములేదుకదా ?

వృతా—ఈతనియెడ దోషమునట్లు నాకుదోచుటలేదు.

కాంతు—మంచిది ఓయీ! నీవావలకుంబొమ్ము సేవకా! తరువాత వానిఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

(సేవకుఁడు దొంగను వెలువలకుఁ దీసికొనివచ్చును.)

కాంతు—ఓరీ ! నీవెవ్వఁడవు ?

దొంగ—నేనా? మళ్ళీటగాణ్ణి.

కాంతు—అనగా నేమి?

దొంగ—దొంగతనమే ?

కాంతు—నీవీ వటముఁజూచి యేడ్చినదెందులకు ?

దొంగ—ఇచే నేనే దొంగతనానికి పోయేతలికి మేడమిందకూకొని ప్యాణేశా ! అన్నది. ఆమోయిన్నేను డా:అన్నా. ఆమోయిని మైనించి దిగొచ్చింది. అప్పుడు నేనుమెల్లెంగఅడియికిపోవతికా. ఆమోయిని అది నా యనకే వత్తుండది. అట్టబోయి అట్టబోయి అడియి మదైకు తీసికెల్లె. ఆమోయిని నన్ను పెళ్ళిచేసుకోమని కదలకుండ అడ్డంపొయ్యా. ఆమోయిని యేందేందో చానాచెప్పింది. అయెన్ని నాకుతెల్లు. పెళ్ళి సేసుకుంటావా లేదా? అంటాడగ్గిరబోయా ఆమోయిని—

కాంతు—ఛీ ! వెధవా ! ఏంమోయని నీమొఖంమోయని,

దొంగ—అ, నీమొకంమోయిని—

కాంతు—ఛీ! బుద్ధిహీనుఁడా! శరీరముదగ్గరనుంచుకొని మాటాడుము.

దొంగ—మరిగల్గేఆమోయిని—మరిసిపొయ్యా కూసేపుండు,

కాంతు—ఓ, దగ్గరకుబోయినావు.

దొంగ—మరిగల్గే, ఆమోయిని నీకునుంచి ఇరుసుల్లెపు. అయ్యేనుకు నిరామని సెప్పింది.ఆమోయిని నేను మాయంటిగల్లియాడెరును

లేనుకొని మావాళ్ళందరిని బిల్బుకొని బుక్కాయిగిక్కాయి
గీనుకొని అడికొచ్చేరల్కి అడేడుండది? ఆమోయిని—

కాంతు—(దెబ్బకొట్టి) ఛీ వెధవా! దబ్బునదేల్చి చెప్పము.

దొంగ—అమోయిని మావాళ్లంతా నన్ను దొంగెదవా! దొంగమా
టలు సెప్తావా మాకని తలొకదెబ్బయేళారు. ఆమోయిని
నేను యేడుత్తు అడియినిబడివత్తావుండా. యెల్ల న దాన్ని పెళ్ళి
నేనుకోవాలనె వొచ్చొచ్చి ఆగోడమింద దానిబొమ్మకనిపిచ్చే
తలికి ఆమోయిని యేడుపొచ్చి ఈ రేచేర్చేతలికి మీయదవ
లొచ్చి నన్ను గట్టిగా వట్టుకొని నీకు దాన్ని యిత్తాంరామని
సెప్పి ఆమోయిని కిటికీలో కూకుండబెట్టారు. అందులో యీ
ళ్లంతావుందారు ఆమోయిని—

కాంతు—ఓరీ! తలనొచ్చుచున్నది గదరా! యింకకూటలాడక ఆవ
లుండుము. పొమ్ము.

దొంగ—అంతా సెప్పొద్దుమరి—

కాంతు—(దెబ్బకొట్టి) ఆవలకుబొమ్మజాగిత. (వ్రోతావసేనుంజూచి)
అయ్యా! ఏనినిగూర్చి యేమిచెప్పెదరు?

వ్రోతా—వీడు చోరుడగుటచే ద్రావ్యాపేక్షవలన నిట్లు మాయలం
బన్నుగాని వీడామెయం దేమియు కవటమవలంబించి యున్నట్లు
నాకుదోచకున్నది.

కాంతు—చుందిది. ఓరీ! నీవావలకుంజొమ్ము. సేవకా! తరువార
వానిదెమ్ము.

(సేవకుడు రాజకుమారుల వెలువలికి దీసికొనివచ్చును)

కాంతు—మీరెవ్వరు?

1, 2 మేము రాచబిడ్డలము.

కాంతు—ఇండేలవచ్చితిరి?

1, 2 అయ్యో! కొన్నిమాసములక్రిందట మేమిరువురము మృగయా
 విరోధార్థమై కానన భూమి కేగితిమి. అందొక తరుణింగాంచి
 అమెవై మోహముగల్గి యామెను నిర్బంధించితిమి? కానియా
 చిడ మాకెన్ని యోసీతులుదెల్పినది, మేమామెసీతులు విశ్వసిం
 చక యామెతోపు మార్గము నిరోధించితిమి. అంత నాయమ
 యిట్లుబల్కినది. “రాజకుమారులారా! ననొక్కటిఁ దెల్పెద
 వినుడు. మీ యడుపులిందు విడచిపెట్టుడు” అన మే మట్లు
 జేసితిమి.

కాంతు—మంచియిట్టి బన్నినదే. పిమ్మట?

1, 2 పిమ్మట యీశ్వరమును విసరివేసెదను. దానిముందు తెచ్చిన
 వానిఁ బెండ్లాడెదనని బల్కి శిరమును వేగముగ విసరివేసెను.
 అంత మేమాశ్వరము కొఱకై బద్ధులిడి శిరముంగైకొనివచ్చు
 సరికి యామె మాయుడుపులను రెండవశిరమును గైకొని యెం
 దోజనినది. మే మందులకుఁగినిసి దుస్తులు గోల్పోయి పురము
 జేరుటకన్న యాకాంత యెందుగలదోనెమకి ప్రార్థించి మరల
 దుస్తులగైకొనుట మేలనిదలఁచి మార్గముఁబట్టి యిచ్చటికి జేరి
 తిమి. ఇందామెయావటముఁగాంచిదుఃఖించితిమి. అంతమమ్మ
 కారాగారవానులుగఁ జేసిరి, ఇంతియేగాని వేరెఱుంగము.

కాంతు—మంచిది. అయ్యో! ఇందులకు మీయభిప్రాయమేమి ?

భక్తకా—తోలుతపిరు మీహముచే దుష్కార్యమునకుఁ బాల్పడి యు
 కవటోపాయమున నాకాంత దుస్తులఁ గైకొనిపోవుటచే కాంత
 లభింపకున్నను దుస్తులైన లభించిన మేలని దలఁచి యిట్లుగా
 నాకాంతకై ద్విమృదుచున్నట్లు స్పష్టమైనది. కాని వీరిని యా
 కాంతకును సంబంధమేమియు లేదని తేటజడినది.

కాంతు—మంచిది. సంతసించితిని.

ఓయీ! బుద్ధిహీనురాలా! ధనతన మదాంధతచే కన్నుమిన్ను గానక పిన్నపెద్దలని యెంచక వరనారులని దలచక విట్టవీగకుడు. మీపురమున కెవ్వరైన విధివశమ్మున వచ్చినవారిని నిర్బంధించి పాప మార్జితక సద్బుద్ధిగల్గి మెలంగుడు. పిన్నతనపు చేష్టలు మానుడు. కీర్తి సంపాదించుడు. భరతమూతను దుఃఖపెట్టకుడు. (వ్రతావసేననిం జూచి) అయ్యా! ఏండ్రివలన నేలోపములేదని సెలవిచ్చినారా?

వ్రతా—ఏలోపమును లేదు.

కాంతు—ఇంకవీరికి సెలవీయదగునా?

వ్రతా—ఆ నిరాటంకముగ.

కాంతు—మంచిది. అయ్యా! తొలుత కాంతుని గోల్పోయి యిట్టి కష్టములందిన కాంతనుమరల పాణికాంతుఁ డంగీకరింప న మైన సందియమాండునా? ఉండిన దెల్పుడు?

వ్రతా—లోపమేమియు లేక దన పాతివ్రత్యమును గాపాడుకొనిన కాంత నేల నంగీకరింపడు. అపె యేల యంగీకరింపఁబడదు ?

కాంతు—నాథా! నిద్రాహారంబులు లేక ఇన్ని కష్టములంది యీపుర ముఁదేరి పురుషవేషమున కాలము గడుపుచున్న నిర్భాగ్యురాలగు కాంతామతిని నేనే. ఇంక కరుణించుడు.

(అనుబంధము 24) (కాళ్ళపై బడును)

వ్రతా—(అశ్చర్యముగ) తస్మి! సజముగ నీవు కాంతామతివా ?

కాంతు—నాథా! తమ సెలవయ్యెనేని పూర్వరూపముఁ జూపెద.

(స్త్రీరూపముఁ జూపును)

[వ్రతేశము: చంద్రీరేఖ, చలికైత్రే,] (ఒకవైపున)

కాంతా—సోదరీ! ఇట్లాశ్చర్యమునఁ జూచెదవేమి ? ఇంతకాలము నుండియు,

గీ! పురుషరూపంబు ధరియించి * వృథామనలి

కాంతుడనుపేరఁ జరగి నీ * స్వాంతమునకు
సంతసము గూర్చి యుంటి బల్ * వింతగాను
చంద్రోరేఖ! సహోదరి! * సంగ తిదియె.

నే నానుమాసంబులు గడపుచున్న నీమహనీయుడగు నాప్రి
యకాంతునికొఱకు. మఱియు నే నిదివఱకుఁ జడినకష్టములెల్ల నాచే
నివ్వడు విచారించఁబడిన వంచమహాపాతకులననువృత్తి నీయైనుగురివల
ననే. ఏద్రోం జూచితివా? నీచాత్ములు.

వ్రతా—ప్రియకాంతా ! కాంతామతి !

చ, కకిర్రో! నీకుంబులను * గన్దెననేరక వేళ్ళమాటల

ంబు నిజమంచునమ్మి నిను * వీడితి కానకు మందబుద్ధిన్
భరి! యన లోకమెల్లరును * బాగుగ రాజ్యము నేలి దుష్టుల
లననరొ! శిక్ష జేసితివి * లక్షణవంతులు జూచి మెచ్చగ.

ప్రియా ! నేనునర్పిన దుష్కార్యముల మనమునం దెంచక నన్ను
గావుము.

కాంతా—నాథా ! ఇందు మీరేమిజేసితిరి ? ఇదియంతయు విధివశ
మున జరిగినది. ఇందులకు మీరు చింతింపకుడు. మఱియు
నీకోమలాంగి మీమ్మదుకరవల్లవముంబట్టి సుఖంబు మీకొ
ఱకై నిరీక్షించుచున్నది. ఈమెజేవట్టి కృతార్థురాలఁ జేయ
ప్రార్థించుచుంటిని.

చంద్రో—అర్యా! నన్నును యీకలింగ రాజ్యలక్ష్మినిఁ జేవట్టి సుఖం
బు నేడుచున్నదాన. (నమస్కరించును)

వ్రతా—రామామణి ! నీకోర్కె నెరవేర్చ యెల్ల నే యంగీకరించెద
రమ్ము.

కాంతా—నాథా! శుభస్య శీఘ్రమృతునట్టివృడే శుభముహూర్తము
గూడదాపు జేసవది గావున యింకజాగుసేయకఁడు. సేవకా!
(చోవేశము; సేవకుడు)

సేవ—సెలవు.

కాంతా—సర్వరంజఁ జని రెండుచితాసనములందెమ్ము

సేవ—చిత్తము (నిష్క్రమించును)
(పునఃచోవేశము; సేవకుడు కుర్చీలతో)

కాంతా—నూతనదంపతులారా! ఇయ్యోసనము లలంకరింపుడు.

చోతా— }
జంద్ర— } 'వాటికైఁ గూర్చుందురు]

కాంతా—(కర్పూరము వెలిగించి)

మంగళము

[లోక్మోహ

మానినులుభూస్థలిని * మాన్యతగడించినీయ * మంజులవచోమృతము
బూమికినిభర్తలకుఁబూజలొగిఁజేసియిలఁపుణ్యవతులయొద్దగుగాతకా
జానలనుబూరుషులుఁసంబ్రమముగఁగైకొనియుఁజిక్కగనుభం చెదగుగాతకా
మానవతులైన రతి * మారసములిద్దరకుఁమంగళము! మంగళమహాశీ||

. ధాత్రీయందు భరద్వాజ * గోత్రీయుతుడు

కరము గూడూరి వంశ్యుఁడు * ఘనయశుండు

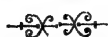
మల్లయార్యుని పాత్రుండు * పూజ్యతముడు

అరయ మేకట శివకవి * కార్త్యజుండు

నిచ్చ నీని రచించెఁ గో * టీశ్వరుండు.

(యవనిక జారును)

సంపూర్ణము.

అనుబంధము

కాంచ— హిందూస్తానితోడి-ఏకతాళము.

అహహా! యాజగతికిఁ జాడగ వేళ్ళలె ధీరులుగా? అ॥
 ముదగులుజూపగ-మడంబుదీయగ-యెడందలచిచూడంగ ॥అ॥
 ధనములొగగా-దగువారెవరిల-తగినవారలే వేళ్ళలుగా ?
 ఈయిల తగినవారలే వేళ్ళలుగా ? యీయిల తగినవారలే వే
 ళ్ళలుగా ? వేషముల్-భావలగ్-వేసియుగ్-జాలగా ॥అ॥

ప్రతా— 2 హిందూస్తానికాఫీ-ఏకతాళము.

కలికీ దుటారీ! కాయజు కటారీ;
 అలుకాలేల నీకు? బలుకాక నాతో ?
 కాంచనమాలరీ!-కడుకోపమీలనే?
 కాయజు బారికి తాళగజాల-మోహనాంగిరీ ! వేడెడజాల
 నగ బాయుటకీడిమీల? -నుగుణశీల-యిదిమీల-విను బాల ॥అ॥

కాండ— 3 డెలాగ్.

వినువిను వినునీవై వాహికమున్-వినియు శీసికో-వేళ్ళను
 వీడున్ విసకయున్ననివు - జెడకబొవునుమి - వేడవాళ్ళమిది
 వినుమింకఁ!

ప్రతా— చాలుచాలునీ-నంగతిదెలసెగ్-యేలబల్కెదవు ? గురువని
 నిన్నీ వేళకాదిని - పెడగుమానుమిక - పెరలుబల్కనిటున
 టుకకుందునే!

చా॥

శీత్యలు—

4 పాట.

డాక్టర్లు,

మహారాజ నుగుణాధారా - మముశోపునుమశరీర

గావగ - కరుణగ వేగ - మముగను (మా) ||మ||

సీసంయోవరీ - భూస్థలి గనుగొన

భానురగాత్రా! - కరమపవిత్రా!

వాసిగ - చేకొనగ - కగునిక - సీమదిగ - రయమున |మ||

మాదగుకోర్కెల - మహిదీర్చియువడి

సాదరముగ మము - సాతుమువేగ - జగదాధారా |మ||

కాంతా—

5 హిం|| తోడి - రూపకతాళము

మమిసేతు? దైవముటన - యెందుబోదు నేనిక...

కామితార్థదైవరాయ - కనియుశోవవా...

నేర మమిసేసియుంటివో? - నే నెఱుంగనే...

ధీరస్వాంత! ప్రాణకాంత! - దీననేమమా...

కారగార మందునుంచుట - కారణంబదేమిహ...

నేరమున్న వేరుశిక్ష - నేర్పరిం చరాదో కో... ||వ||

కాంచ—

6 బేహగ్ రాగము - వీరతాళము.

అహ! మామరమ్ముల దెలియ నెవ్వరితరమా నిల? ||అ||

ఇలమోహంబులొ - కలువేసంబులొ - వడినేయుచునుగ

ధనమార్జించగన్ - కాముకులముంచుచును - కాలంబుగడు

పునుంగదా? ||అ||

కాంతా— 7 హిం! తోడి - రూపకతాళము.

నాథా! గహనబాధా! సైతగలేనే? నా||
 చెరసాలలోనన్ను - జేర్చి బాధించితో
 వరగ వనములకంత - భావ్యామనీడిది! నా||
 ఎటుబోదు నేనింక? యెవరింకదిక్కయ్యె! నా||
 కటకట! నాకిట్లు - గల్గునంచెఱుంగనే! నా||
 తల్లి దండ్రులు నమ్మి - యల్లముహర్షింప
 కల్లమాటలఁ దెల్పి - నిల్లాలి కీపాట్లు. నా||

ఉత్త—

జైలాగ్.

మోహము, దీర్ఘాకేందుబోయెదవే? కల్కిమితారీ! కంతునికటారి! మీ!
 మందరదనా! యిందువదనా! మందగమనా! వినగదే!
 నుండరీ! నిన్ - విడువఁజాల - పొందకుండ నేనికేక! మీ!

కాంతా—చాగ్ చాగ్ సీచా! సరసముదెలసెగ - పలులను గో
 రగదగునా ఛీ

వరనారీ మణులగోరా-దురితమా - సరకమా - దెలియవా?

ఉత్త—దురితముసరకమచెందుంగలదె. దూరమునుండదనే? బాలా
 కాంతా—సరసుల కదియుగ - సరగున దెలియగ - చార చార
 ఛీచీ - సరగున సీచా?

ఉత్త—సరసుడనే? - విరసములేలను? సరగునచెంతకు రా||గా||రా||
 కాంతా—దురితము కామ్యము - దూరమునుండుమ - దుష్టుడ
 ఛీ ఛీ చీ.

9 జైలాగ్.

దుష్ట—చాల్ చాల్ నారీ! యోరాజకుమారీ.

కాంతా—వలను ఫీ పోరా నన్నిటు కోరతీరా

దుష్ట—సఖ వినవా?

కాంతా—ఓరి నీవు మనవా?

దుష్ట—జరహింసలు - కాంతరో పాపముగా ద? యిల

కాంతా—వరనారిని - గోరుట - పాపముగాద? ధర

దుష్ట—కరనతివోదుచా ?

కాంతా—క్రూరనీ వెఱుగవా ?

దుష్ట—సరి సరి కాంతా! సరసకురావా ?

కాంతా—సరసమజేరా! సరగునపోరా ?

దుష్ట—చారీ! వయ్యారీ! చిన్నారీ! మితారీ!

కాంతా—యేలను ఫీ పోరా! నన్నిటు కోరతీరా!

దుష్ట—చాల్ చాల్ నారీ! యోరాజకుమారీ!

ప్రకా— 10. జేహగ్ రాగము - ఆదితాళము.

వేళ్ళలఁగూడుట వెలలగునందీ - వెడగుమానుడిక - విటులందరును॥ వే॥

మోహముఁ జూపించి - ముద్దులందినిపించి - ముందియు తేల్చు
రుగా ? విటుల - ముందియు తేల్చురుగా? ॥ వే॥

మాన్యములమ్మించు - రాజ్యములమ్మించు - యిల్లా వాకలీ
నున్నా - విటులకుయిల్లా వాకలీ నున్నా ॥ వే॥

దాసునిగాజేసి - వాసియుఁదెగగోసి - వరుసగ ట్టెరముఁ జే
యుగ - వేళ్ళల్ వరుసగ ట్టెరము జేయుగ ॥ వే॥

కాంచ—

11-

10 పాటయే.

ప్రకా—

12 హిం! తోడి-వకతాళము.

అకటా ! యటగాంచెదను ? నాప్రాణేశ్వరిని నే ||న||

కూర్చుడనయ్యనే - బారగడోలితి.

నారినివసమునకు - గురుపావుడనై ||య||

మానినియెందైన - మనితివాలేదాకా ?

కాననమృగములువే - కనిమింగినేనికా. ||న్న||

కాంచ—

13 ఫీలు-వకతాళము.

కరుణజాతవా? నాథా! వైరివివాళన

ధరణిపాల వందనీయ-దరుణిబోవవా ? ||క||

కాంతామతికీకష్టములే

కడదేర్పరావ ? నాథా !

కష్టదళలలోననుటి బోవరావే. ||క||

ప్రకా—

14 హిం! తోడి—అటతాళము.

అయ్యోవాకాంతామతి! కాంతామతి ! బోయెను హ ! హ ! ||అ||

పావుడానేనిల

వకరాని పాల్లెన్నో వత్తిడియు

వంపియంటిని కావలకు పావమునక

బాల యేలీల నుండెనో ? కావలందు

నేత్యచే నిట్లుగల్గెగా వెరలునాకు. ||అయ్యో||

కాంతా—

15 హిం॥ నోడి-పకతాళము,

అకటా ! యెటుడోవగుగా ? యీగహనామున-జ-న- ॥అ॥

నాధా ! యీగతి - బాధలనొందెను - నగగనిజోవపుగా ?

మానసమున

హృదులునగగని - మారునిబారికి - సారెక్కుకుందుచునూ ॥

దరిజేరగనా

మారశరీరా - మహితవిచారా - మనగలనే ? ధీరా॥

నిన్ గనకనిల

అ॥

1-2 రాజకుమారులు,

16

డైలాగ్.

1, రాజ॥ చెలియనీదు కాగిలొసగి - చెంతజేర్పరాగజే ? ॥చా॥

కలికి ! యామరుకూపుల - కిలను తాళజాల నింక

చలమేలను - ననుచేకొను జలజానన ! మందగమన ! ॥చె॥

కాంతా—చాలునుపోమ్మా ! నీసరసమెల్ల చెలిసె నుమా ॥చా॥

వరతరుణుల నిటుగోరగ - పావమనుచుదలవవా ? ॥చా॥

2, రాజ॥—చానయిటుఁబల్కునీకు - సరసమగునె దలపుమా ?

కానవుమున్నీధరగల - కాముకోటిదప్పినట్టి

మానినీచరిత్రమెందు - మహిని విసవె కామినీ ! ॥చా॥

కాంతా—కాననెవరు లేరటంచునెందియు - మానసమున అనుమాన

మునదలియు పాత్రాపాత్ర విచారణసల్పక - కల్కుచుంటి

వేకుండునునిన్ని శ - ఏమనిప్రేరితిమాధాత్ముడా మానవాధ

మాధముడా ఛీ. ఛీ.

16॥

చంద్ర

17 జైలా.

కొమ్మర్రుండుమ్మను - తుమ్మెదల రొదవిని

నిమ్మలించలేనెమది - మాహాహా

చూడచూడనిటు చోద్యమయ్యెనాకు - సుందరాంగి యిదివిన

కనగ్గ యింపుగా - సొంపుగా - పెంపుగా - అనా

యందెనుజూడము యాలరల్.

చెలి! కీరళారికా కిలకిలరవములు - కిరవాణిజల్ తీరుగ నుండెను,

కోరికమస్కంధుడు - జేరిబాణముల - నారీమణుల వయ - నడ

పెనాయనగా ?

కూయిసాగ్గ - కుతుకముతోడగ్.

చందరువదనా ! సుందరనయనా ! ॥కీ॥

చంద్ర॥ ఈయద్యాగ్గు - యింపుగనుండె - యిందిరాక్షిరో ! యి

దెసీపుగనునా ?

విరులసొంపు-తిరులపెంపు- నారులకింపు- బారులసొంపు ॥యీ

చంద్ర॥

18 హిం । నోడి—వీరతాళము

అహాహా ! యాయవకునినిరియగు - పురుషునిగంటిమ? వహ్వ

వహ్వ!

కొతు జయంతు వసంతుల మిగిలె - కాంతరొ ! వీనిపై

గలెను కాంతల్

ప్రార్థినుచంధ్రుని గేరడిమోము - భుజములు గిరులన బో

లెగ ననగ్.

కర్ణములెంచగ - క్రిలనుమించె - కనులను గాంచగ

కమలములనగ్

ఉత్తర!

19 ముఖారి—అదితాళము.

అహ! కామిని! కనుపడవై...తివ?
కానలొనిన్ను నే కనికొనియుండితి
చానరా! నిన్నుఁగాంచ - చాలను నేనికల||అ||

దుష్ట!

20 ముఖారి—అదితాళము.

అహ! కాంతరా! కనుపడవై...తివ?
రాజ్యముఁగోల్పోతి - రామరా! నిన్నని
వ్యాజ్యముపన్నిటు - వ్యర్థపడవైతిగ || అ ||

దొంగ

21 ముఖారి—అదితాళము

యాడబోతివే? ఓ అడమడిళా! యాడబోతివే?
పెళ్ళిసేనుకుంటానని - పారిబోతివే? అడమడిళా || యా||

1, 2 రాజకుమారులు 22^వ ముఖారి—అదితాళము.

అహ! మానిని! కనుపడవై...తివ?
సమ్మకముఁగో మమ్ము - సమ్మతివరచి
కొమ్మరా! దుస్తుల - కొనిచనియుంటివే? ||అ||

వృతా||

23 ముఖారి—అదితాళము

హా! కాంతామతి! కనుపడవై...తివ?
నిన్ను నేగోల్పోతి - నిముసములోననే
సన్నుతాంగిరా! నే - నిన్నిఁకఁగాంతునా? || హా||

కాం1

24 మోహనరాగము - ఏకతాళము.

కరుణగాంచి - కనికరించి - బోవుమా నా ధా !

వడితి కష్టములెన్ను నేను - బ్రతుక నేల? పొణనాథ

శశకుమిమ్ములఁ గాంచియుండితి - కష్టములుగట్టుబట్టు

కూర్చులచేబడి - కుండియున్ననా

స్వీకరణగాంచియు - కూరిమినిందియు ॥క॥

జయంత జయపాలము.

గ్రంథకర్త—బద్దిరెడ్డి కోటిశ్వరరావుగారు.

ఓకవంక వేశ్యాపీకాచి మాయోపాయములు; ఓకవంక బాల్య
మిత్రుల ప్రేమావలోకనము; ఓకవంక తుచ్చమోహనానామృతమున
గలుగు యిక్కట్లు; ఓకవంక రామమారిణి వ్యభిచారిణియై కత్తిచేబూని
భర్తను భయంకరముగ హత్యజేయుట; పొణమిత్రుని దుస్థితి; వతివ్ర
తాశిరోమణివలన మృతకుమారుడు పునర్జీవితమగుట; భార్యల విడిచి
వరాంగనాలోలురైనపురుషులుపడెడి పాట్లన్నియు నిందుడక్కగ వర్ణింప
బడినవి—ఇందు మేదరవాని యెలపాటలు; మహారాజపుత్రిక వ్యభి
చారము, పొణమిత్రుని పరితాపము, వతివ్రతమహాశ్రయము మృదుమ
ధుర శైలిగో వర్ణించబడినవి. చదివినకొలది మేనబులకలు జనింపక
కానపు. గద్య. వద్యములు, హృద్యముగనుండును—

నెల రు, 0-12-0

వలయువారు:- చందా నారాయణశెట్టి బుక్కు సెల్లరు
జనరల్ బహర్ శికింద్రాబాదు (డక్కన్.)

కనక్తారానాటకము.

(X)ంధకర్త.—చందాల శేషవదాసుగారు.)

ఇందు క్రూరసేనుని మండగములు, కమలాదేవియొక్క విచారము, తారాకనకసేనుల పరితాపము, జాలరుల యమాయకత్వము దొంగల హత్యరసము, మొదలగు సంశయములు గలవు! ఈనాటకము అనేకచోట్ల ప్రదర్శించబడి వన్నె తెక్కియున్నది. దీనిగురించి విశేషము వ్రాయుటనిలేదు. వెంటనే ఆర్డరును బంపును. వెల 1-4-0

వేశ్యాహితబోధిని.

(X)ంధకర్త.—దోగారాజు సీతారామారావుగారు.)

ఇందు వేశ్యలయొక్క నూయోపాయములును, విటులయొక్క దురవస్థయున్ను, వేశ్యలకు మేడకట్టించి దివాలాదీముటయు, వేశ్యలు జూపు కవటానురాగము, విటులు కల్లపేయిను నమ్మి ధనమంతయు వేశ్యకు ధారబోయుట, చివరకు యేడ్పుట మొదలగు సంశయాలతో వ్రాయబడినది. ఈప్రస్తావన చదివిన జరిగినగాథయి యని యనక మానరు. వెల పకయాపాయి మాత్రమే—

వేశ్యామధురము. పా III

(X)ంధకర్త.—దోగారాజు సీతారామారావుగారు)

ఇందు బ్రాహ్మణవిరంతుప్రయోగ బహిరంగ వేదాంతము. తుట్టతుదకు వేశ్యలలోగలసి వేశ్యావృత్తిచే పోషించబడుచు నొక ధనమును మోసముజేసి సాహెబ్ కు నంటగల్పుట, వేశ్యలయొక్క మర్మములు, విటులనూయలు, ప్రపంచమున జరుగునట్టి చర్యలన్నియు నిందు వ్రాయబడినవి. వెల 0—8—0

14935